

NKUBAP.00.24.AR.12.13 no'lu Proje

**TEKİRDAĞ İLİ ŞARKÖY İLÇESİ'NDE ZEYTİN ÜRETİMİNİN
EKONOMİK ANALİZİ**

Yürütücü: Araş.Gör.Dr. Burçin BAŞARAN

Araştırmacı: Öğr.Gör. Fuat YILMAZ

2016

NKUBAP.00.24.AR.12.13 numaralı “Tekirdağ İli Şarköy İlçesi’nde Zeytin Üretiminin Ekonomik Analizi” isimli proje Namık Kemal Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Birimi tarafından desteklenmiştir.

İÇİNDEKİLER

1.	GİRİŞ.....	1
2.	KONU İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR.....	3
3.	MATERYAL VE YÖNTEM	6
3.1.	Materyal.....	6
3.2.	Yöntem.....	6
4.	DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE SOFRALIK ZEYTİN	9
4.1.	Dünya'da ve Türkiye'de Sofralık Zeytin Üretimi, Dış Ticareti ve Tüketimi ...	9
4.1.1.	Dünya Sofralık Zeytin Üretimi	9
4.1.2.	Türkiye Sofralık Zeytin Üretimi	10
4.2.	Dünya Sofralık Zeytin İhracatı	11
4.3.	Türkiye'de Sofralık Zeytin İhracatı	12
4.4.	Dünya Sofralık Zeytin İthalatı	13
4.5.	Dünya Sofralık Zeytin Tüketimi.....	13
5.	ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER	15
5.1.	Coğrafi Konum	15
5.2.	İklim.....	15
5.3.	Nüfus.....	15
5.4.	Tarımsal Yapı	16
6.	ARAŞTIRMA BULGULARI	20
6.1.	İşletmelere Ait Bilgiler	20
6.1.1.	Zeytin Yetiştiren Üreticilerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri.....	20
6.2.	Zeytin Üretiminin Ekonomik Analizi	30
6.2.1.	Zeytin Üretiminde Tesis (Kuruluş) Masrafları	30
6.2.2.	Zeytin Üretim Maliyeti	32
7.	SONUÇ VE ÖNERİLER	34
8.	KAYNAKLAR.....	39

ÇİZELGELER

Çizelge 3.1. Örnekleme Yöntemine Göre Hesaplanan Örnek Büyüklüğü	6
Çizelge 4.1. Dünya Sofralık Zeytin Üretimi (1000 ton) (2003-2014).....	9
Çizelge 4.2. Türkiye’de Zeytin Ağaç Sayısı ve Üretim, (1988-2015).....	10
Çizelge 4.3. Dünya Sofralık Zeytin İhracatı (1000 ton) (2003-2014).....	12
Çizelge 4.4. Türkiye’de Sofralık Zeytin İhracatı.....	12
Çizelge 4.5. Dünya Sofralık Zeytin İthalatı (1000 ton) (2003-2014).....	13
Çizelge 4.6. Dünya Sofralık Zeytin Tüketimi (1000 ton) (2003-2014).....	14
Çizelge 5.1. Tekirdağ’da İşlenen Tarım Alanı İçinde Zeytin Alanı (2003-2014).....	17
Çizelge 5.2. Tekirdağ İli Zeytin Envanteri	17
Çizelge 6.1. İşletmelerin Zeytin Alanına ve Üretimine Ait Bilgiler.....	20
Çizelge 6.2. İşletmelerde Ortalama Fert Sayısı	21
Çizelge 6.3. Zeytincilikle Uğraşan Ailelerin Cinsiyete ve Yaşa Göre Dağılımı	21
Çizelge 6.4. İncelenen İşletmelerin Eğitim Durumları (%).....	21
Çizelge 6.5. Zeytincilik Faaliyet Yılı	22
Çizelge 6.6. İşletmedeki Fertlerin Yıllık Çalışma Süresi Ortalamaları (gün)	22
Çizelge 6.7. Üreticilerin Üye/Ortak Oldukları Üretici Örgütlerine Katılım Oranları ..	23
Çizelge 6.8. Zeytincilik Faaliyetinde Üretim Deseni (%)	23
Çizelge 6.9. Zeytin Dışında Elde Edilen Gelirin Kaynağı (%).....	24
Çizelge 6.10. Yıllık Gelir İçinde Zeytinden Elde Edilen Gelirin Payı (%).....	25
Çizelge 6.11. 2013 Yılında Zeytinden Elde Edilen Gelirin Tatmin Düzeyleri (%)	26
Çizelge 6.12. Zeytin Sineğinin 2013 Yılı İçin Verdiği Zarar (%).....	26
Çizelge 6.13. Zeytinle ilgili destek durumu.....	27
Çizelge 6.14. Zeytincilik konusunda ilk akla gelen sorun (%).....	27
Çizelge 6.15. Üretilen Zeytinin Değerlendirilmesi.....	29
Çizelge 6.16. VII Yıllık Zeytin Üretim Tesisine İlişkin Masraf Unsurları	31
Çizelge 6.17. Zeytin Üretim Maliyeti (TL/da)	33

ŞEKİLLER

Şekil 4.1. Türkiye’de Zeytin Ağaç Sayısı ve Üretim, (1988-2015).....	11
Şekil 5.1. Tekirdağ ve Şarköy’de Nüfus Değişimi (2007-2015).....	16
Şekil 6.1. Zeytin Üretim Faaliyetinde Etkili Olan Faktörler	24
Şekil 6.2. Yıllık Gelir İçinde Zeytinden Elde Edilen Gelirin Payı (%).....	25
Şekil 6.3. 2013 Yılı Gelir Tatmin Durumu (%).....	26
Şekil 6.4. Zeytin Üreticilerinin İlk Akla Gelen Sorunları.....	29

T.C.
Namık Kemal Üniversitesi
Bilimsel Araştırma Projesi

TEKİRDAĞ İLİ ŞARKÖY İLÇESİ'NDE ZEYTİN ÜRETİMİNİN
EKONOMİK ANALİZİ

(Proje No: NKUBAP.00.24.AR.12.13)

Yürütücü : Araş.Gör.Dr. Burçin BAŞARAN
Araştırmacı : Öğr.Gör. Fuat YILMAZ

Tekirdağ – 2016
Her Hakkı Saklıdır.

ÖZET

Zeytin; adaptasyon yeteneği yüksek, meyvesinden, yağından, odunundan, pirinasından, sabunundan yararlanılan bir ağaçtır. Tarıma ve tarımda dayalı sanayiye, kozmetik sektörüne katkı sağlamaktadır.

Dünyada ağırlıklı olarak Akdeniz havzasında yer alan ülkelerde yetiştirilmektedir. İspanya, İtalya, Yunanistan ve Türkiye önemli üretici ülkelerdendir. 2013 yılı Uluslararası Zeytin Konseyi (International Olive Council) verilerine göre, Türkiye dünya sofralık zeytin üretiminin %16,2'sini gerçekleştirmiştir. Avrupa Birliği ülkelerinin ardından dördüncü sırada yer almıştır.

Tekirdağ ili Şarköy ilçesi de Trakya bölgesi içerisinde ekonomik anlamda zeytinin yetiştiği tek ilçedir. Sahip olduğu iklimsel özellik bu bitkinin yetişmesine olanak sağlamıştır. Tekirdağ'da işlenen tarım alanı içinde zeytin alanının payı 2003 yılında %0,38 iken 2013 yılında bu oran %1,05'ye yükselmiştir. Şarköy'de 2013 yılı itibariyle 39.720 da alandan, 839 bin zeytin ağacından 11.148 ton zeytin elde edilmiştir.

Bu çalışmada Tekirdağ ili Şarköy ilçesindeki zeytin üreticilerinin üretim sırasında karşılaştıkları maliyetler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla araştırma sahasında 127 zeytin üreticisi ile görüşülmüştür. 2013 yılı için incelenen işletmeler ortalaması zeytin verimi dekara 271,46 kg, Gayri safi üretim değeri 461,55 TL ve dekara brüt kar -2,55 TL olarak hesaplanmıştır. Net kar -1146,17 TL olarak bulunmuştur. Zeytin sineği zararlısının yarattığı değeri ve kalite kaybı dekara brüt karın düşük çıkmasında önemli bir etken olmuştur. Üreticilerin %33,3'ü ilk akla gelen sorun olarak zeytin sineğini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Zeytin, Şarköy, Brüt kar, Net kar

ABSTRACT

The olive tree has a high adaptability and beneficial in agriculture-based industry and cosmetic industry such as its fruit, oil, wood, pomace, soap.

Olive is mainly grown in countries on the Mediterranean basin in the world. Spain, Italy, Greece and Turkey are significant olive producing countries. According to data from the International Olive Council in 2013, Turkey has produced 16.2% of table olive production in the world which places Turkey in the fourth place Following the European Union Countries.

Şarkoy district of Tekirdağ is the only district where the olives grow economically in the region of Thrace because of the area's suitable climatic features. The production area of olive trees in 2003 was 0.38%. The production has reached 1,05% by the year 2013. In Şarköy, 11.148 tons of olive has been produced from 39.720 da area and 839 thousand olive trees in 2013.

In this study costs faced by the olive producers in Şarkoy district during the production was determined. For this purpose, 127 producers have been surveyed face to face. According to the research, olive yield is 271.46 kg/da, gross value of production is 461.55 TL/da, gross profit is -2.55 TL/da and net profit is -1146,17 TL. Olive fruit fly pest had a negative impact on farmers' profit by decreasing the yield and quality of olive trees. One third of the producers have stated olive fruit fly pest is the most significant problem for olive production.

Keywords: Olive, Şarköy, gross margin, net profit

1. GİRİŞ

Zeytin Dünya’da en fazla Akdeniz Havzası’nda yer alan ülkelerde yetiştirilmektedir. Avrupa Birliği (AB) ülkeleri (İspanya, İtalya, Yunanistan), Mısır, Türkiye ve Suriye önemli üretici ülkeler arasında yer almaktadır.

Zeytin beslenme ve sağlık açısından önemli bir meyvedir. Sahip olduğu besin değerleri zeytinin ve zeytinden elde edilen zeytinyağının önemini giderek artırmaktadır. Sofralık olarak ve yağlık olarak tüketilebilmektedir.

Günümüzde yirminci yüzyılın bitkisi olarak gösterilen zeytin tarihi gelişimi içinde birçok efsaneye kaynak olmuş, yazıtlarda ve kutsal kitaplarda yer almıştır. Zeytinle ilgili Atina Anayasasında yer alan ve Aristotle tarafından kaleme alınan tarihi bir söz; “Devlet malı veya özel mülkiyet farkı olmaksızın, zeytin ağacını kesen veya deviren herkes mahkemede yargılanacaktır. Eğer suçlu bulunurlarsa idam edilmek suretiyle cezalandırılacaklardır.” Zeytin ağacına verilen önemi anlatır. (Göğüş ve diğ., 2009).

Zeytincilik, Cumhuriyet sonrası ülkemiz tarımının en önemli dallarından biri olmuştur. 1929 yılında Atatürk’ün Yalova’ya yaptığı bir gezi sırasında zeytinciliğe gereken önemin verilmesine yönelik direktifleri doğrultusunda, ülkemizde bir zeytincilik seferberliği başlamıştır. Bu sayede zeytincilik konusunda çalışmalar yapmak üzere, 1937 yılında Bornova Zeytincilik Araştırma Enstitüsü kurulmuştur. Ayrıca zeytin, bahçesine bakmayan ve bakım yaptırmayan üreticilere ceza verilmesine neden olan bir kanun maddesine (26/01/1939 tarih ve 3573 sayılı “Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşıltilması Hakkında Kanun”) sahip tek bitkidir (Göğüş ve diğ., 2009).

Zeytin yetiştiriciliği tarım sektörü içinde, kültürel işlemlerden (budama, gübreleme, sulama, ilaçlama vb.) hasada kadar olan dönemde önemli bir istihdam kaynağı oluşturmaktadır. Türkiye genelinde bakıldığı zaman 400 bin çiftçi ailesi geçimini zeytincilikten sağlamaktadır. Zeytin, tarım, sanayi ve hizmet sektörünü iç içe geçiren, dolayısıyla istihdam kapasitesinin yüksek olduğu Türkiye'nin önemli sektörlerinden biridir (Özışık ve Öztürk, 2012).

Türkiye içinde bulunduğu coğrafi konum ve farklı iklimsel özellikleri ile dünyada zeytin yetiştiriciliğinin yapıldığı önemli ülkeler arasında yer almaktadır. Zeytin ağacının her türlü araziye uyum sağlayabilmesi özelliği ile verimsiz alanlar da tarımsal faaliyetin sürdürülebilmesine olanak sağlar. Beş bölgede 41 ilde zeytin yetiştirilebilmektedir. Tekirdağ ili de Şarköy ilçesinden dolayı zeytin yetiştiriciliğinin yapıldığı bir ildir. Şarköy’de 2013 yılı itibariyle 39.720 da alandan, 839 bin zeytin ağacından 11.148 ton zeytin elde edilmiştir.

Bir tarımsal üretim faaliyetinde yatırım ve üretim masraflarının belirlenmesi, ürün maliyetlerinin ve bu üretim dalına ait gelirinin hesaplanması önemlidir. Bu şekilde üreticinin

Üretim esnasında yaptığı masrafların oranı belirlenerek gelirini artıracak önlemler alınabilir. Bu retim dalında faaliyet gösteren diğerk üreticilerle birlikte üretime yönelik politikalara katkıda bulunabilirler.

Bu araştırma ile Tekirdağ ili şarköy ilçesinde zeytin üretimi yapan işletmelerin sosyo-ekonomik yapıları, üretim masrafları araştırılarak ve üretimde yaşanan sorunlar ortaya konularak bu sorunların zmne yönelik önerilere yer verilmiştir.

Çalışma Tekirdağ ilinde zeytin üretiminin ekonomik yönden incelendiği ilk çalışma niteliğindedir. Türkiye'nin farklı yerlerinde bu konuda yapılmış çalışmalar bulunmakla birlikte Tekirdağ ili şarköy ilçesi ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır.

2. KONU İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Unakitan G., Başaran B. ve Yılmaz F., (2012) “Tekirdağ ilinde Zeytinyağı Tüketim Tercihlerinin Analizi” isimli çalışmada Tekirdağ ilindeki tüketicilerin zeytinyağı satın alımlarındaki etkili faktörlere karşı tutumlarını değerlendirmek ve tutum ve davranışlarını gruplandırmak amaçlanmıştır. Tekirdağ ili Şarköy ilçesi hem içinde hem de Trakya bölgesinde zeytin yetiştirilen tek bölgedir. Dolayısıyla araştırma bölgesindeki halk zeytinyağı hakkında bilgi sahibidir ve zeytinyağını tüketmektedir. Araştırmaya ait orijinal veriler Tekirdağ ilinde tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen toplam 185 hane halkıyla yüz yüze yapılmış olan anket bulgularından oluşmaktadır. Çalışmada tüketicilerin zeytinyağı satın alımlarında etkili faktörlere karşı tutumlarının değerlendirilmesi ve tutum davranışlarının gruplandırılması çok boyutlu ölçekleme analizi ile yapılmıştır. Sonuç olarak tüketicilerin zeytinyağı tercihlerinde fiyat uygunluğu ve reklamlar ayrı etkilere sahip unsurlar olarak karşımıza çıkarken zeytinyağının asitlik derecesi ve bölgesel üretim olması ayrı bir grup olarak görülmektedir. Fiyat uygunluğu ve reklamlar satın alma davranışını pozitif yönde etkilerken asitlik düzeyi ve zeytinyağının bölgesel üretim olması negatif yönde etkilemektedir.

Başaran B., (2011), “Zeytin ve Zeytinyağı Üreten Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları ve Bu Sorunların Çözümüne Yönelik Alternatif Öneriler” isimli doktora tezinde Balıkesir, Bursa ve Çanakkale’de zeytin ve zeytinyağı üreten küçük ve orta ölçekli işletmelerin durumları ortaya konmuş, üretimleri ve sorunlarına yönelik bilgi düzeyleri ve tutumları incelenerek beklentileri belirlenmiştir. Çalışma sofralık zeytin üretiminin yoğun olduğu Bursa’da ve özellikle yağlık zeytin üretiminin yoğun olarak yapıldığı Balıkesir ve Çanakkale illerindeki toplam 264 üretici ve 71 işletme ile yüz yüze görüşülerek yapılmıştır. Elde edilen veriler istatistiki açıdan bilgisayar ortamında paket program yardımı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde Faktör Analizi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Uyum Analizinden yararlanılmıştır. Üreticiler açısından üretime ve zeytinciliğe ilişkin çok sayıda yargı faktör analizi yardımıyla belli gruplar altında toplanmıştır. İşletmelerin de zeytin ve zeytinyağı ihracatına ve sektörde yaşanan sorunlara yönelik yargılara katılımları da faktör analiziyle değerlendirilmiştir. Çalışmaya katılan üreticilerin %45’i ilkökul, %44’ü ortaokul ve lise mezunudur. Sahip oldukları zeytin arazisinin %74’7’si 3-49 da arasında, %17,4’ü 50-99 da arasında ve %7,9’u 100 da ve üzerindedir. Yapılan uyum analizi sonucunda ilkökul mezunu olan üreticilerin (%45,0’i) arazi büyüklüğünün 0-49 da arasında; ortaokul ve lise mezunu üreticilerin (%44,0) ise 50-99 da arazi büyüklüğü arasında yoğunlaştığı görülmüştür. Üreticiler açısından zeytincilikte yaşanan en önemli sorun girdi maliyetlerinin yüksekliği (%27,5) olarak belirtilirken; işletmeler açısından maliyetlerin yüksekliği (%15,7) en önemli sorun olarak

belirtilmiştir. Üreticilere yönelik yapılan Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizinde Balıkesir ilindeki üreticiler Bursa ve Çanakkale'deki üreticilere göre zeytinciliğimizin sorunlarını daha fazla desteklediklerini ve katıldıklarını belirtmişlerdir. Çalışmada araştırmaya katılan üreticilerin ve işletme sahiplerinin zeytinciliğe ve sorunlarına bakış açıları araştırılmış ve sorunların çözümüne yönelik alternatif öneriler getirilmiştir.

Abiş, Ö. ve ark. (2010), yaptıkları çalışmada “Şarköy İlçesinde Zeytin Yetiştiriciliği ve Yetiştirme Esnasında Karşılaşılan Sorunlara” değinmişlerdir. Çalışmada zeytin bitkisinin tarihi sürecinden, dünyada ve ülkemizdeki yetiştirme koşullarından ve Şarköy ilçesindeki tarihi gelişiminden bahsedilmiştir. Yetiştirilme esnasında karşılaşılan sorunlar ve çözüm yolları araştırılmıştır. Bunlardan birincisi yeterli ve güvenli hammadde temini sorunudur. Bitkinin gereksinim duyduğu iklim koşullarının ve toprak yapısının olmadığı alanlarda yetiştirilmesi verimin yüksek oranda azalmasına neden olur. Bitkinin gelişimini sürdürebilmesi için gerekli ve düzenli bakım işlemlerinin ne şekilde yapılacağı kaydedilmiştir. İkinci sorun ise, zeytin yetiştiriciliği esnasında oluşan hastalık ve zararlılarla mücadelenin yeterli seviyede yapılmamasıdır. Hastalık ve zararlılarla mücadelede de en önemli sorunlar etkili maddelerin hatalı kullanımı veya etkili madde kullanımında doz aşımı sonucunda oluşan kalıntı problemidir. Bu sorunların çözümlerinin aranması gerektiği belirtilmiştir.

Özkaya M.T. ve ark. (2010) “Türkiye Zeytinciliğinin Sorunları ve Çözüm Önerileri” isimli çalışmada; ülkemizde 2000’li yıllardan bu yana Cumhuriyetin ilk yıllarındaki gibi özellikle sofralık zeytin ve zeytinyağı üretiminde nitelik ve nicelik olarak ciddi gelişmeler görüldüğü belirtilmektedir. Çünkü sofralık zeytin ve zeytinyağı teknolojisi gelişmekte, bölgeleriyle özdeşleşen ve markalaşan zeytin çeşitleri, zeytin ve zeytinyağı pazarının gelişmesine destek vermektedir. Butik zeytincilik, coğrafi işaretlemeler, tadım panelleri, lisanslı depoculuk çalışmaları vb. yeniliklerle birçok üretici ve firma yurtdışında fuar ve yarışmalarda dereceler almaktadırlar. Ülkemiz zeytincilik yapısı geleneksel zeytincilikten çıkıp modern zeytinciliğe yönelmektedir. Türkiye dünya sofralık zeytin ve zeytinyağı pazarında söz sahibi olabilmenin en önemli koşulu olan yüksek kaliteli üretimi hedeflediği için bazı sorunlar da yaşamaktadır. Ancak sektörde pazarın taleplerini dikkate alarak daha fazla AR-GE ile ayakta kalabileceği bir duruma da gelindiği belirtilmiştir.

Arpacı T., Dinler Ç., (2009), “Zeytin Üretiminde maliyet Unsurları Maliyet Düşürme ve Kalite İyileştirme Yöntemleri” isimli çalışmada; zeytin üretiminin kolay olmadığı belirtilmiştir. Zeytin üretiminin zorluğu üretimin gerektirdiği aşamaların her birinde yapılması gerekenlerin üretici tarafından ekipman ve sermaye yetersizliği nedeniyle yetersiz yapılması veya hiç yapılmamasından kaynaklanmaktadır. Bu durum üreticinin rekabet etme imkanını

etkilemekte ve ona pahalıya mal olmaktadır. Burada rekabet etmekten kasıt üretilen zeytinyağının gerek kalite, gerek maliyetiyle hem iç piyasada hem dış pazarda konumunu geliştirmesi ülke ekonomisine katkısını artırmasıdır. Bu çalışma ile Çanakkale ili Ezine bölgesinde zeytinyağı elde edilmesinde maliyet unsurlarını (miktar-değer-zamanlama) belirlenerek, modern işletmecilikle zeytin hasadında verimlilik ve yüksek kalite elde etmek için gerekli hususlar ortaya konulmuştur.

Özgürsoy S., (2006) *“Hatay İlinde Zeytin ve Zeytinyağı Sektörünün Ekonomik Analizi”* isimli doktora tez çalışmasında araştırma bölgesindeki zeytin ve zeytinyağı işletmelerinin ekonomik yapısını ortaya konmuş, ekonomik faaliyet sonuçlarını tespit edilmiş ve üreticilerin sorunlarını incelenmiştir. İlin iklim ve toprak koşulları uygun olduğundan tüm ilçelerinde zeytin ve zeytinyağı üretimi yapılmakta olup, birçok ilçede tek geçim kaynağıdır. Bu çalışmada, araştırma bölgesinde zeytincilik yapan ve zeytin işleme tesislerinin mevcut durumları ortaya konularak karşılaştıkları sorunlar ve geleceğe dönük beklentiler ile sorunların çözümüne yönelik öneriler sunulmuştur.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışmada Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde zeytin üretimi yapan üreticilerden anket yoluyla elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Ayrıca, Türkiye İstatistik Kurumu, Uluslararası Zeytin Konseyi, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'ndan elde edilen veriler kullanılmış, konuyla ilgili yapılmış çalışmalar, projeler ve raporlardan yararlanılmıştır.

3.2. Yöntem

Araştırma sahası olarak Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde zeytin yetiştiriciliğinin yapıldığı köyler belirlenmiştir. Çiftçi Kayıt Sistemi verilerine dayanarak, Şarköy ilçesinde zeytin yetiştirilen mahallelerde (köylerde) zeytincilik yapılan işletmelerin sahip oldukları zeytin arazi varlığı belirlenerek örnek çerçevesi oluşturulmuştur. Çalışmada kullanılacak veriler Şarköy ilçesinde zeytin üretimi yapan çiftçiler ile yüz yüze olarak yapılacak anketler yardımıyla elde edilmiştir.

Örnekleme hatası olarak %10 kabul edilirken güven katsayısı %95 olarak örnekleme yapılmıştır.

$$n = \frac{(Z * \sigma/d)^2}{1 + 1/N(Z * \sigma/d)^2}$$

Veriler formüle (Cochran, 1963) uygulandığında saha çalışmasında anket yapılacak çiftçi sayısı 127 olarak belirlenmiştir. Zeytin arazi miktarı ölçüt alınarak yapılan bu gruplandırmada işletmeler 3 gruba ayrılmıştır. Bu gruplandırmaya göre 1-13 da arasında zeytin arazisine sahip olan işletmeler I grubu, 13-33 da arasında zeytin arazisine sahip olan işletmeler II grubu, 33-92+ da arasında zeytin arazisine sahip olan işletmeler III grubu oluşturmuştur (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1. Örnekleme Yöntemine Göre Hesaplanan Örnek Büyüklüğü

Zeytin Arazisi	Tabaka No	Örnek işletme Sayısı
1 <= x < 13	1	84
13 <= x < 33	2	23
33 <= x < 92	3	20
TOPLAM		127

Bu çalışmada bölgede zeytincilik faaliyeti ile uğraşan tarımsal işletmelerin ekonomik analizi yapılmıştır.

Zeytincilik faaliyetine ait toplam masraflar değişen ve sabit masraflar olarak hesaplanmış olup, değişen masraflar olarak aşağıdaki masraf kalemleri belirlenmiştir (İnan, 2006).

- Gübre ve gübreleme masrafları
- İlaç ve ilaçlama masrafları
- Sulama masrafları
- Bakım masrafları
- Hasat masrafları
- Pazarlama masrafları
- Sigorta
- Diğer masraflar (yaygı bezi vd)

Gübre masrafları, işletmeye satın alınan gübre miktarının fiyatlandırılmasıyla ve gübreleme giderinin toplamıyla elde edilmiştir. İlaç masrafları, zeytin üretiminde uygulanan ve hastalık ve zararlı mücadelesi için hesaplanan ilaç ve ilaçlamanın toplanması ile elde edilmiştir. Sulama masrafları, su ücreti ve varsa sulamada kullanılan işgücü ve alet-makine için ödenen değerlerin toplamı olarak hesaplanmıştır. Bakım masrafları için, toprak işleme ve budama masrafları göz önünde bulundurularak hesaplama yapılmıştır.

Pazarlama masraflarının belirlenmesinde ise, pazarlama giderleri (nakliye) dikkate alınmıştır. Zeytincilik yapan işletmelerde genellikle aile işgücü, üretim ve hasat için gereken işgücü ihtiyacını karşılayamamaktadır. Özellikle hasat için ek işgücü ihtiyacı doğmaktadır.

Zeytin üretim sürecinde diğer üretim faaliyetleri için ortaya çıkan işgücü ihtiyacında ise ücret karşılığı olarak anket tarihi itibariyle yörede uygulanan ücret düzeyi göz önünde bulundurulmuştur.

Sabit Masraflar;

- Yapılan Masrafların Normal Faiz Karşılığı (%5)
- Genel İdare Gideri (Toplam Masrafın % 3'ü)
- Çıplak Arazi Değerinin % 5'ten Normal Faizi
- Tesis Masrafları Amortisman Payından oluşmaktadır.

Çalışmada zeytin üretim maliyetini belirlemek üzere 2013 üretim yılına ait fiziki girdi kullanımı ve işlemlere (toprak işleme, gübreleme, ilaçlama, budama, sulama, hasat, taşıma faaliyetleri ve bu faaliyetlerin işçilik ücretleri ve motorin, su ve yaygı bezi, vd.) ait veriler elde edilmiş olup bütçe yaklaşımından yararlanılmıştır. Buna göre gelir-gider durumu bir tarım

işletmesinde yetiştirilen tüm ürünler için değil, sadece araştırma konusu olan zeytin için hesaplanmıştır.

Elde edilen veriler çizelgeler haline getirilmiştir. Girdi miktarı ve işlemler üretim alanına bölünerek birim alan üzerinden yorumlanmıştır.

İşletme masrafları (değişken masraflar) zeytin üretiminde fiilen kullanılan toprak işleme, gübreleme, ilaçlama, budama, sulama, hasat, taşıma faaliyetlerinin işçilik ücretleri, gübre, tarımsal ilaçlar, motorin, su ve yaygı bezi bedellerinden oluşmaktadır. Sabit masraflar kısa dönemde üretim yapılmısa dahi gerçekleşen masraflardır. Bu araştırmada sabit üretim masrafları olarak, tesis masrafları amortisman payı, tesis masrafları faiz karşılığı, çıplak arazi değerinin faizi ile genel idare giderleri alınmıştır (Kıral ve ark. 1999).

Zeytin üretim faaliyeti sonucunda elde edilen ürün miktarı ile satış fiyatının çarpımı sonucu gayrisafi üretim değeri (GSÜD) hesaplanmıştır. Gayrisafi üretim değerinden değişen masrafların çıkarılmasıyla brüt kar, üretim masraflarının çıkarılmasıyla net kar hesaplanmıştır (Açıl ve Demirci 1984; Kıral ve ark. 1999; Tanrıvermiş 2000). Zeytin üretim faaliyetine ilişkin brüt, net ve nispi karların hesaplanmasında;

Gayrisafi (Brüt) Üretim Değeri = Üretim Miktarı x Ürün Fiyatı

Brüt Kar = Gayrisafi (Brüt) Üretim Değeri – Değişken Masraflar,

Net Kar = Gayrisafi (Brüt) Üretim Değeri – Üretim Masrafları

Nispi Kar = Gayrisafi (Brüt) Üretim Değeri / Üretim Masrafları

formülleri kullanılmıştır.

4. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE SOFRALIK ZEYTİN

4.1. Dünya'da ve Türkiye'de Sofralık Zeytin Üretimi, Dış Ticareti ve Tüketimi

4.1.1. Dünya Sofralık Zeytin Üretimi

Dünya genelindeki zeytin yetiştiriciliğinin % 90'lık bir kısmı Akdeniz havzası, geriye kalan kısmı ise Latin Amerika ülkelerinde yapılmaktadır. Dünyada yaklaşık 9 milyon hektar alanda 900 milyon zeytin ağacından yaklaşık 17 milyon ton dane zeytin elde edilmektedir. Dünya sofralık zeytin üretimi son beş sezon ortalamasına göre 2,87 milyon ton civarındadır. Önemli zeytin üretici ülkeler sırasıyla, İspanya, İtalya, Yunanistan, Tunus, Suriye ve Türkiye'dir. Üretimde AB ülkelerinin payı yıllara göre değişmekle birlikte ortalama % 65 seviyelerindedir. AB ülkeleri arasında ilk sırayı İspanya almakta onu İtalya ve Yunanistan izlemektedir. İspanya'nın AB üretimdeki payı % 55'ler seviyesindedir. Bunların yanı sıra son yıllarda Avustralya, Japonya ve Arjantin gibi ülkelerde de zeytin üretimine başlanılmıştır (GTB, 2016).

Çizelge 4.1. Dünya Sofralık Zeytin Üretimi (1000 ton) (2003-2014)

Yıllar	AB Ülkeleri	Mısır	Türkiye	Suriye	Diğer Ülkeler	Dünya
2003/2004	759,0	95,0	125,0	120,0	503,0	1 602,0
2004/2005	739,5	194,5	240,0	200,0	478,5	1 852,5
2005/2006	623,5	200,0	280,0	120,0	538,5	1 762,0
2006/2007	714,5	436,0	240,0	200,0	498,0	2 088,5
2007/2008	720,5	432,0	200,0	100,0	699,0	2 151,5
2008/2009	677,0	440,0	300,0	120,0	545,5	2 082,5
2009/2010	675,0	409,0	390,0	135,0	760,0	2 369,0
2010/2011	828,5	350,0	330,0	147,0	907,5	2 563,0
2011/2012	741,0	384,5	400,0	172,0	734,5	2 432,5
2012/2013	780,5	453,0	410,0	134,0	735,0	2 512,5
2013/2014	794,0	400,0	430,0	120,0	916,5	2 660,5
2014/2015*	841,5	400,0	410,0	75,0	744,0	2 470,5
TOPLAM	8 894,5	4 194,0	3 755,0	1 643,0	8 060,0	26 546,5

Kaynak: Uluslararası Zeytin Konseyi (UZK), 2016 *Tahmin

Dünya'da sofralık zeytin üretiminde 2003-2014 yılları arasında üretim 1,6 milyon tondan 2,4 milyon tona yükselmiştir. Bu dönem içerisinde toplam 26,5 milyon ton sofralık zeytin üretilmiştir. Bu üretimin %33,5'i AB ülkeleri (İspanya, İtalya ve Yunanistan), %15,8'i Mısır, %14,1'i Türkiye, %6,2'si Suriye tarafından gerçekleştirilmiştir. Diğer ülkeler; Cezayir, Arjantin, ABD, Ürdün, Lübnan, Filistin, Tunus, Peru, Şili, İran'dır (Çizelge 4.1).

4.1.2. Türkiye Sofralık Zeytin Üretimi

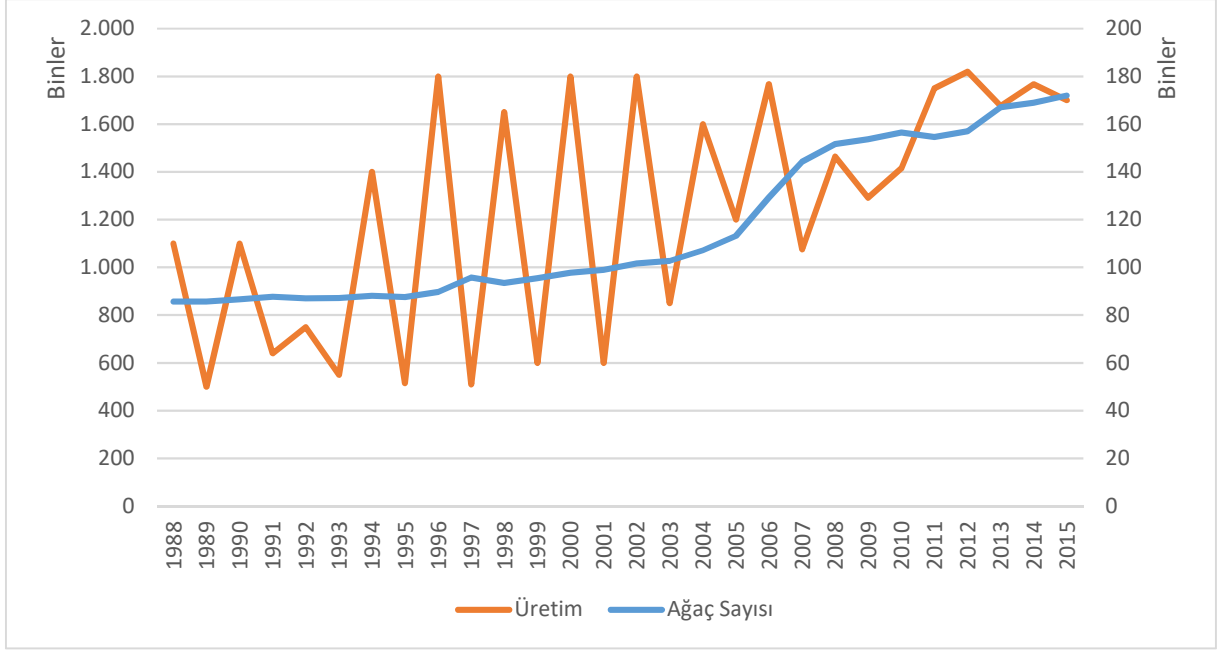
Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre; 2014/2015 sezonunda zeytin dikim alanı 826.091 ha'dır. 2004/05 sezonunda 644.000 hektar olan zeytin dikim alanları sürekli artmış olup, kullanılabilir tarım alanlarının % 3,4'üne ulaşmıştır.

Çizelge 4.2. Türkiye'de Zeytin Ağaç Sayısı ve Üretim, (1988-2015)

Ağaç sayısı (Bin)				Üretim (Ton)		
Yıllar	Toplam	Meyve veren	Meyve vermeyen	Toplam	Sofralık	Yağlık
1988	85.646	79.319	6.327	1.100.000	218.000	882.000
1989	85.710	79.460	6.250	500.000	162.000	338.000
1990	86.560	80.600	5.960	1.100.000	337.000	763.000
1991	87.705	81.520	6.185	640.000	181.000	459.000
1992	87.088	81.260	5.828	750.000	231.000	519.000
1993	87.163	81.703	5.460	550.000	200.000	350.000
1994	88.147	82.192	5.955	1.400.000	350.000	1.050.000
1995	87.581	81.437	6.144	515.000	206.000	309.000
1996	89.740	83.200	6.540	1.800.000	435.000	1.365.000
1997	95.730	85.780	9.950	510.000	200.000	310.000
1998	93.450	85.850	7.600	1.650.000	430.000	1.220.000
1999	95.500	87.130	8.370	600.000	250.000	350.000
2000	97.770	89.200	8.570	1.800.000	490.000	1.310.000
2001	99.000	90.000	9.000	600.000	235.000	365.000
2002	101.600	91.700	9.900	1.800.000	450.000	1.350.000
2003	102.750	92.250	10.500	850.000	350.000	500.000
2004	107.100	94.950	12.150	1.600.000	400.000	1.200.000
2005	113.180	96.625	16.555	1.200.000	400.000	800.000
2006	129.265	97.773	31.492	1.766.749	555.749	1.211.000
2007	144.329	104.219	40.110	1.075.854	455.385	620.469
2008	151.630	106.139	45.491	1.464.248	512.103	952.145
2009	153.723	109.127	44.596	1.290.654	460.013	830.641
2010	156.448	111.398	45.050	1.415.000	375.000	1.040.000
2011	154.611	117.942	36.669	1.750.000	550.000	1.200.000
2012	157.061	120.821	36.240	1.820.000	480.000	1.340.000
2013	167.030	129.161	37.869	1.676.000	390.000	1.286.000
2014	168.997	140.712	28.285	1.768.000	438.000	1.330.000
2015	171.992	144.760	27.232	1.700.000	400.000	1.300.000

Kaynak:TÜİK, 2016, www.tuik.gov.tr.

Türkiye'de zeytin ağaç sayısı 1988 yılında 85,6 milyon iken verilen desteklemelerle bu sayı 2015 yılında 171,9 milyona yükselmiştir (Çizelge 4.2).

Şekil 4.1. Türkiye’de Zeytin Ağaç Sayısı ve Üretim, (1988-2015)

Zeytinin hem sofralık hem de yağlık olarak değerlendirilebilmesi, zeytin ve zeytinyağının sağlık açısından öneminin giderek artması, AB giriş sürecinde zeytin ağacı sayısının artırılma gerekçesi, önemli bir ihraç ürünü olması, zeytin bitkisinin bazı türlerinin (Gemlik) kolay adapte olmasından dolayı yetiştirildiği il sayısının artması, zeytin yetiştirmede verilen desteklemeler, uzun ömürlü ve uzun yıllar mahsul veren bir bitki olması, kıraç alanlarda da yetişebilmesi zeytin ağaç sayısının artmasına neden olan etmenlerdendir.

Üretime bakıldığında zeytinin periyodisite (var yılı-yok yılı) gösteren bir bitki olmasından dolayı üretimde dalgalanmalar görülmektedir (Şekil 4.1). Son yıllarda özellikle bakım işlerine ağırlık verilmesi ve meyve vermeyen ağaçların meyve vermeye başlamasından dolayı üretimde dalgalanmalarda azalma görülmektedir. 1988 yılında 1,1 milyon ton olan üretim, 2015 yılında 1,7 milyon tona yükselmiştir. Üretimin %20-25’i sofralığa, %75-80’i yağlığa ayrılmaktadır (Şekil 4.1).

İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri dışında bütün bölgelerde zeytin yetiştiriciliği yapılabilmektedir.

Ülkemizde 41 ilde zeytin üretimi gerçekleştirilmektedir. Bu iller arasında Aydın, Manisa, İzmir, Muğla, Hatay ve Mersin yer almaktadır (EİB, 2015).

4.2. Dünya Sofralık Zeytin İhracatı

Zeytin ihracatında üretimle paralel olarak ilk sırayı AB ülkeleri almakta, bu ülkeleri Mısır, Arjantin, Fas ve Türkiye izlemektedir. 2003-2014 döneminde ihracattan en büyük payı Avrupa Birliği ülkeleri (%44,5) almıştır. Avrupa Birliğinde zeytin üretiminde ve ihracatında

İspanya ilk sırada yer almaktadır. Avrupa Birliği'ni Mısır (%12,1), Arjantin (%11,6), Fas (%11,3) ve Türkiye (%9,9) izlemektedir (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3. Dünya Sofralık Zeytin İhracatı (1000 ton) (2003-2014)

Yıllar	AB Ülkeleri	Mısır	Arjantin	Fas	Türkiye	Diğer Ülkeler	Dünya
2003/2004	208,5	45,0	45,0	69,5	51,0	43,0	462,0
2004/2005	237,0	15,0	50,0	59,0	58,0	61,0	480,0
2005/2006	254,0	7,0	61,0	63,0	54,0	64,0	503,0
2006/2007	261,0	100,0	70,0	58,5	55,0	53,5	598,0
2007/2008	248,0	110,0	90,5	66,0	20,0	72,0	606,5
2008/2009	239,0	88,0	73,0	57,0	65,0	62,5	584,5
2009/2010	300,0	71,5	110,0	68,0	65,5	78,0	693,0
2010/2011	290,5	78,0	72,0	77,0	72,0	69,5	659,0
2011/2012	298,0	93,5	89,5	68,0	60,0	90,5	699,5
2012/2013	270,0	127,5	68,0	72,5	70,0	62,0	670,0
2013/2014	283,5	65,0	72,0	87,0	70,5	60,0	638,0
2014/2015*	319,0	70,0	38,0	70,0	73,0	53,5	623,5

Kaynak: UZK, 2016 *Tahmin

4.3. Türkiye’de Sofralık Zeytin İhracatı

Ülkemiz zeytin ihracatı, yıldan yıla değişen zeytin üretiminde meydana gelen dalgalanmalar sebebiyle keskin artış ve azalışlar gösterebilmektedir. İşleme teknolojisi, pazarlama politikaları ve diğer üretici ilkelerdeki üretimdeki artış ve azalışlar ihracatımızı etkileyen diğer önemli unsurlar olarak göze çarpmaktadır (GTB,2016).

Çizelge 4.4. Türkiye’de Sofralık Zeytin İhracatı

Yıllar	Miktar (Kg)	Tutar (\$)
2003/2004	43.452.885	54.030.375
2004/2005	41.380.275	44.286.111
2005/2006	54.328.579	102.352.319
2006/2007	67.283.265	123.940.613
2007/2008	59.438.567	112.406.266
2008/2009	62.880.614	116.645.844
2009/2010	72.348.358	117.391.105
2010/2011	72.261.442	126.528.762
2011/2012	72.013.985	119.439.801
2012/2013	51.788.246	72.161.155
2013/2014	48.595.012	56.370.319
2014/2015	19.971.359	42.302.700

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (GTB), 2015 Yılı Zeytin ve Zeytinyağı Raporu, 2016 ve Ege Zeytin ve Zeytinyağı İhracatçıları Birliği 2013/2013 Sezonu çalışma Raporu, 2013.

Türkiye genelinde 2014/2015 sezonunda toplam 19.971 ton sofralık zeytin ihraç edilerek yaklaşık 42.3 milyon ABD Doları döviz geliri elde edilmiştir. Bir önceki sezon olan

2013/14 sezonunda ise, Türkiye geneli 48.595 ton sofralık zeytin ihraç edilerek yaklaşık 56.3 milyon Amerikan Doları döviz girdisi sağlanmıştır (Çizelge 4.4). İhracatın en fazla yapıldığı ülkeler; Almanya, Irak, Romanya, ABD, Bulgaristan, İngiltere ve Hollanda'dır.

4.4. Dünya Sofralık Zeytin İthalatı

Zeytin ithalatında gelişmiş ülkelerin ilk sıraları aldıkları görülmektedir. İthalatta % 20-25 arasında değişen oranlarla ABD ilk sırayı alırken AB ülkeleri arasında özellikle İtalya üretici ve ihracatçı olmasına rağmen aynı zamanda önemli bir ithalatçı ülke olarak görülmektedir (Çizelge 4.5). Suudi Arabistan, Avustralya ve Kanada diğer ithalatçı ülkeler arasında yer almaktadır.

Çizelge 4.5. Dünya Sofralık Zeytin İthalatı (1000 ton) (2003-2014)

Yıllar	ABD	AB	Brezilya	Rusya	Diğer Ülkeler	Dünya
2003/2004	117,5	70,5	51,0	4,5	197,5	441,0
2004/2005	124,5	79,0	56,0	45,0	175,5	480,0
2005/2006	120,0	83,5	55,0	45,0	191,5	495,0
2006/2007	148,5	104,5	60,5	70,0	138,5	522,0
2007/2008	140,0	115,0	74,0	80,0	173,5	582,5
2008/2009	126,0	96,5	69,0	90,0	164,5	546,0
2009/2010	185,0	101,0	79,0	67,0	196,5	628,5
2010/2011	138,0	114,0	87,0	71,5	183,5	594,0
2011/2012	132,0	98,5	101,5	68,0	247,5	647,5
2012/2013	143,0	82,0	109,0	75,0	236,5	645,5
2013/2014	135,5	93,0	114,0	72,5	252,5	667,5
2014/2015*	152,0	113,0	103,0	60,0	229,5	657,5

Kaynak: UZK, 2016 *Tahmin

2014/15 yılına kadar Türkiye'nin zeytin ve zeytinyağı ithalatı bulunmamaktadır. 2014/15 yılında ise Uluslararası Zeytin Konseyi verilerine göre 1000 tonluk ithalat yapıldığı tahmin edilmektedir. Zeytinyağında kayda değer olmamakla beraber 50-60 tona kadar ithalat yapıldığı dönemler olsa da istatistiki olarak bir değer oluşturmamaktadır (GTB, 2016).

4.5. Dünya Sofralık Zeytin Tüketimi

Dünyada 2003-2014 döneminde 2,64 milyon ton sofralık zeytin tüketimi gerçekleşmiştir. Dünyada zeytin üretim ve ihracatta olduğu gibi tüketimde de AB ülkeleri lider durumdadır. Mısır, Türkiye, ABD ve Suriye dünya zeytin tüketiminde önemli ülkelerdendir (Çizelge 4.6). Cezayir, Brezilya, İran, Arjantin dünya tüketiminden pay alan diğer önemli ülkelerdir.

Çizelge 4.6. Dünya Sofralık Zeytin Tüketimi (1000 ton) (2003-2014)

Yıllar	AB Ülkeleri	Mısır	Türkiye	ABD	Suriye	Diğer Ülkeler	Dünya
2003/2004	572,5	138,0	96,0	210,0	131,5	522,0	1.670,0
2004/2005	548,0	200,0	175,0	205,0	162,5	541,0	1.831,5
2005/2006	564,5	170,0	221,0	220,0	102,0	551,5	1.829,0
2006/2007	628,0	300,0	180,0	220,0	148,0	603,0	2.079,0
2007/2008	577,0	350,0	190,0	240,5	94,0	679,0	2.130,5
2008/2009	549,0	360,0	240,0	210,0	94,0	657,0	2.110,0
2009/2010	510,0	340,0	260,0	203,0	116,0	770,0	2.199,0
2010/2011	592,0	300,0	300,0	240,0	122,0	912,0	2.466,0
2011/2012	664,5	300,0	350,0	210,0	132,0	895,5	2.552,0
2012/2013	589,0	330,0	350,0	210,0	104,0	969,5	2.552,5
2013/2014	530,5	319,0	355,0	210,5	107,0	971,5	2.493,5
2014/2015*	590,0	350,0	330,0	185,0	97,5	980,5	2.533,0

Kaynak: UZK, 2016 *Tahmin

Sofralık zeytin ağırlıklı olarak üretici ülkeler tarafından tüketilmektedir. Sofralık zeytin Türkiye, Fas ve Yunanistan'da genellikle kahvaltı, yemek öncesi, ve sonrası öğünlerde tüketilirken, İspanya, İtalya ve ABD'de daha çok ara öğünlerde, ikramlarda ve hamur işlerinde özellikle de pizzada kullanılmak üzere tüketilmektedir (TBMM, 2008).

Sofralık zeytin ülkemizde toplumun her kesimi tarafından tüketilebilen önemli gıdalar arasındadır. Toplumun zeytin ve zeytinyağının sağlığa olan faydaları konusunda bilinçlenmesi zeytine olan talebi artırmıştır. Geçmişte sadece kahvaltılarda yenen zeytin bugün her öğünde daha çok çeşitlenerek (çeşnili, dilimli, turşulu gibi) tüketilmektedir. 2003/04 sezonundan 96 bin ton olan tüketimimiz 2014/15 sezonunda 330 bin tona ulaşmıştır.

5. ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

5.1. Coğrafi Konum

Tekirdağ ili Türkiye'nin kuzey-batısında, Marmara denizinin kuzeyinde, Trakya Bölgesinde yer almaktadır. Komşu olduğu iller; Edirne, Çanakkale, İstanbul ve Kırklareli'dir. Yüzölçümü itibariyle bölgede 4. sırada yer alan Tekirdağ, Marmara bölgesinin % 8.6'sını, Türkiye topraklarının ise yaklaşık % 0.8' ini kaplamaktadır. Marmara denizine (133 km.) Karadeniz'e (2,5 km.) kıyısı bulunmaktadır.

Balkan yarımadasının güneydoğu kesiminde yer alan Trakya bölgesinde farklı morfolojik üniteler vardır. Tekirdağ bölgesinde bu morfolojik ünitelerden dağlık olanları kuzeydeki Istranca (Yıldız) dağlık kütlesi ile güneydeki Ganos (Işık) ve Koru dağlarıdır. Bu iki dağlık arazi arasında, Ergene ırmağının kolları ile yarılmış, hafif, orta ve bazen dik eğimli penepren arazileri ile güney ve yer yer orta kısımlarda yer alan yüksek tepelik ve eğimli yamaç araziler bulunmaktadır.

Yıl içerisinde düşen düşük yağış miktarı, toprak özellikleri ve diğer koşullar nedeniyle Tekirdağ 'da pek büyük bir akarsu yoktur. İldeki küçük akarsu ve derelerin oluşturduğu iki ana havzadan bahsedilebilir. Bu havzalar Ergene ve Marmara havzalarıdır (GHTB, 2013).

Şarköy, Tekirdağ İli'nin güneybatısında yer alır. Doğusunda ve güneyinde Marmara Denizi, batısında Çanakkale'nin Gelibolu İlçesi, kuzeyinde Tekirdağ Merkez İlçesi ve Malkara İlçesi ile çevrilmiştir. İlçenin alanı 515 Km² ' dir. En yüksek yeri (924) metre ile Uçakbaşı Tepesi'dir. Göl ve akarsuyu bulunmamaktadır (<http://sarkoy.bel.tr/sayfa/genel-cografya>).

5.2. İklim

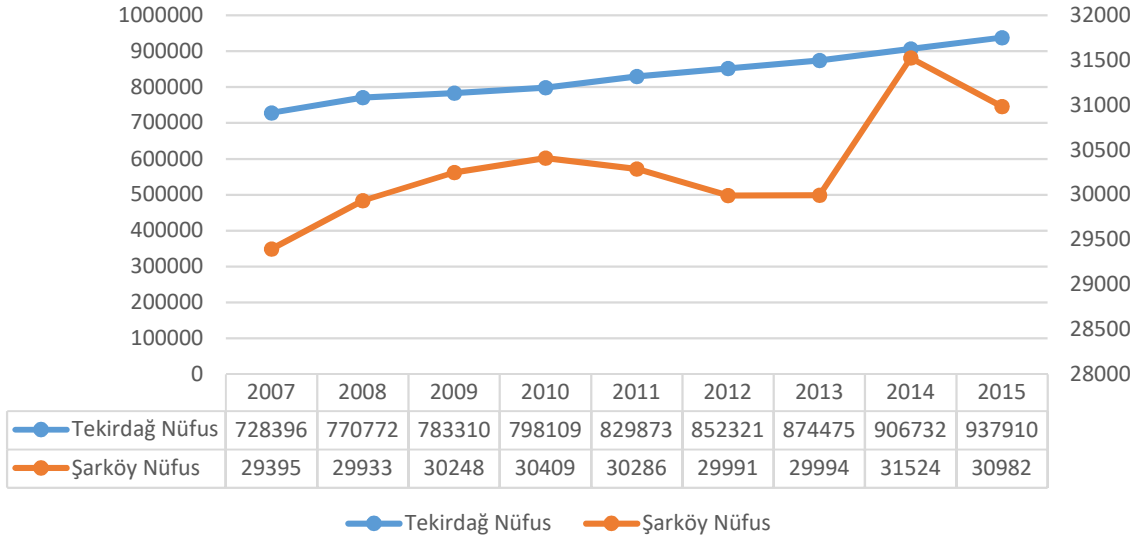
Tekirdağ'ın Marmara kıyılarında yağış bakımından Akdeniz iklimi egemendir. Kıyı şeridinde yazlar sıcak, kışlar ılık geçer. Buralarda tek fark kışın kar yağmasıdır. Yörede zaman zaman esen kuzey rüzgârları, ısının düşmesine neden olur. Kuzeye paralel uzanan Tekir dağları da kıyı kesimini Balkanlardan gelen soğuk hava kütesine karşı korur. İlin iç bölgelerinde ise karasal iklim egemendir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise soğuk ve yağışlıdır. Buralar kış boyunca esen kuzey rüzgârlarının etkisi altında kalır.

Şarköy, yarı nemli iklim tipine girmektedir. Akdeniz iklim tipi ile Karadeniz iklim tipi arasında geçiş özelliği gösteren bir iklime sahiptir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır. İçerilerde daha ziyade karasal iklimin etkisi görülür.

5.3. Nüfus

Tekirdağ ili 11 ilçeye sahiptir. İl nüfusu yıllar itibariyle artan bir seyir izlemektedir. 2015 yılı itibariyle nüfusu 937.910'dur. Nüfusun en yüksek olduğu ilçeler; Çorlu, Çerkezköy ve Süleymanpaşa'dır.

Şarköy ilçesinde nüfus 2015 yılı itibariyle 30.982'dir. 2007-2015 yılları arasında nüfus miktarında önemli bir değişim yaşanmamıştır (Şekil 5.1). Şarköy'ün turistik özelliği yaz aylarında nüfusta önemli oranda değişime neden olmaktadır.

Şekil 5.1. Tekirdağ ve Şarköy’de Nüfus Değişimi (2007-2015)

5.4. Tarımsal Yapı

Tekirdağ içinde yer aldığı coğrafi konumu, sahip olduğu iklim ve ekoloji, tarımsal mekanizasyon düzeyi, pazara yakınlığı, işlenen 3.745.804 dekar tarım arazisi (%58,8'i) ile tarımsal üretim açısından Türkiye için oldukça önemli bir konumdadır. Bitkisel üretimde ülke üretiminin; buğdayda % 3,88'i ile 5. sırada, yağlık ayçiçeğinde % 17,62'si ile 2. sırada ve kanolada % 63,07'si ile 1. sırada yer almaktadır.

İşlenen tarım arazisinin %95'inde tarla bitkileri (buğday, ayçiçeği, kanola) üretimi yapılmakta olup; bağlık, sebzelik, meyvelik ve zeytinlik arazi yeterli büyüklüğe ve öneme sahip değildir. İlin tarımsal gayri safi üretim değeri içerisinde % 3,70' lik paya sahip meyvelerin değer bakımından en önde geleni % 29,08' lik pay ile üzümdür. Bu ürünü sırasıyla zeytin (% 21,30) ve ceviz (% 14,48) takip etmektedir (GTHB, 2014).

Tekirdağ'da işlenen tarım alanı içinde zeytin alanının oranı 2003 yılında %0,38 iken 2014 yılında bu oran %1,07'ye yükselmiştir. Oranın artmasında Kırsal Kalkınma Planı ve Sosyal Yardımlaşma Fonu aracılığıyla dağıtılan fidanların payı bulunmaktadır. Ayrıca TEKEL'in özelleştirilmesi sonrası üzümün değerinde satılmamasından dolayı üreticiler bağlarını söküp zeytin üretimine yönelmişlerdir. Üreticiler için zeytin pazarlama konusunda Marmarabirlik'e bağlı Mürefte Tarım Satış Kooperatifinin varlığı, devlet tarafından zeytine verilen destekler de payın artmasında katkısı bulunan diğer unsurlardır.

Çizelge 5.1. Tekirdağ'da İşlenen Tarım Alanı İçinde Zeytin Alanı (2003-2014)

Yıllar	İşlenen Tarım Alanı (Ha)	Zeytin Alanı (Ha)	İşlenen Tarım Alanı İçindeki Payı (%)
2003	395.103	1.502	0,38
2004	392.779	1.507	0,38
2005	394.307	1.507	0,38
2006	394.060	1.725	0,44
2007	390.435	3.972	1,02
2008	388.423	3.972	1,02
2009	385.454	3.987	1,03
2010	380.653	3.569	0,94
2011	380.381	3.991	1,05
2012	374.594	3.988	1,06
2013	380.224	3.988	1,05
2014	375.980	4.016	1,07

Kaynak: Tekirdağ Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Raporları (2003-2014)

Tekirdağ ilinde 2003 yılında 322.200 olan ağaç sayısı 2015 yılında 940.820'ye yükselmiş; aynı dönemde üretim yaklaşık 4 kat artarak 14.121 ton'a çıkmıştır. İlde ağırlıklı sofralık zeytin üretimi gerçekleştirilmektedir. Son yıllarda merkez ilçede ve Marmara Ereğli'sinde kapama zeytin bahçeleri kurulmakla beraber Şarköy ilçesi zeytin üretiminin gerçekleştiği ilçedir. Şarköy'de 2013 yılı itibariyle 39 720 da alandan, 839 bin zeytin ağacından 11 148 ton zeytin elde edilmiştir.

Çizelge 5.2. Tekirdağ İli Zeytin Envanteri

Yıllar	Zeytin Ağacı sayısı	Sofralık Zeytin Ağaç Sayısı	Yağlık Zeytin Ağaç Sayısı	Sofralık Zeytin Üretim (Ton)	Yağlık Zeytin Üretim (Ton)	Toplam Üretim (Ton)
2003	322.200	257.720	64.480	2.964	742	3.706
2004	322.905	258.400	64.505	2.455	806	3.261
2005	323.355	258.575	64.780	3.103	777	3.880
2006	452.157	354.375	97.782	5.315	1.956	7.271
2007	991.300	886.300	105.000	11.522	1.575	13.097
2008	991.300	886.300	105.000	11.522	1.575	13.097
2009	1.009.368	899.243	110.125	13.489	1.762	15.251
2010	1.030.953	915.203	115.750	7.322	1.042	8.364
2011	1.030.953	915.203	115.750	9.152	2	9.154
2012	1.030.950	915.200	115.750	10.982	1.158	12.140
2013	940.820	822.820	118.000	9.885	1.298	11.183
2014	940.820	822.820	118.000	4.141	590	4.731
2015	940.820	822.820	118.000	12.351	1.770	14.121

Kaynak: Tekirdağ Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Raporları (2003-2014) ve 2016 yılı Kayıtları

Şarköy'de zeytin yetiştiriciliği, Rumlardan kaldığı bilinmekte olup ilk başlarda sahil bölgelerinde yetiştirilirken, Şarköy'ün üst-tepe bölgelerinde tütün, buğday ve üzüm

yetiştiriciliğindeki azalmaların etkisi, arazi şartlarının zeytin yetiştiriciliğine müsait oluşu, yıllık bakım işlerinin kolaylığı ve kârlı bir yatırım gibi görünmesi sonucunda üst bölgelerde yavaş yavaş zeytine olan talep artmıştır. (GTHB, 2010)

Saray ve Şarköy İlçelerine bağlı köylerin göreceli olarak geri kalmış yapısı, kalkınma çabalarının öncelikle bu yörelere dönüşmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle 1993 yılından itibaren beş yıllık bir süreyi kapsamaması öngörülen bir “Tarımsal Üretimi Geliştirme Projesi” uygulamaya konmuştur. Beş yıllık bir süre (1993-1997) sonunda ücretsiz dağıtımı yapılan zeytin fidanı sayısı toplam 174.308 adede ulaşmıştır. Hoşköy, Mürefte ve Şarköy Merkez İlçesi başlangıçta proje kapsamının dışında tutulduğu için fidan dağıtımından yararlanamamış, ancak gelen yoğun talep üzerine son yıl (1997) bu yöreler de proje kapsamına alınmıştır. Şarköy İlçesinde uygulanan bu proje ile atıl kapasiteler canlandırılmış, üretim artışı sağlanmış, kırsal kesim halkına ekonomik bakımdan büyük destek sunulmuş ve yeni ufuklar kazandırılmıştır. Ancak, zeytincilik dışında desteklenen diğer tarımsal faaliyet kollarında beklenen başarı elde edilememiştir. Bunda zeytinciliğe verilen devlet desteğinin oldukça yüksek olmasının büyük payı vardır. Nitekim, zeytinle rekabetçi bir ürün olan üzümde beklenen fiyatların oluşmaması; düşük verimin de etkisiyle üretici gelirlerinde tatmin edici bir düzeyin gerçekleşmesini engellemiştir. Yörede çok sayıda üreticinin bağlarını sökerek, zeytinciliğe yönelmeleri bu yargıyı doğrular niteliktedir. Şarköy Tarım İlçe Müdürlüğü envanter kayıtlarına göre 1993 yılında 75.000 adet olan zeytin ağacı sayısı 1999 yılında 350.000 adete yükselmiştir. Bu miktar içerisinde proje ile ücretsiz dağıtılan fidanların yanı sıra, üreticilerin cazip destekleme fiyatları nedeniyle kendi olanakları ile satın alıp diktikleri fidanlar da bulunmaktadır (Güngör, H., Güngör, G., 2000). 2007 yılında Sosyal Yardımlaşma Fonu bünyesinde 20.000 zeytin fidanı dağıtılmasıyla birlikte zeytin yetiştiriciliği bir yandan Şarköy’ün sahil bölgelerinde artarken bir yandan da Şarköy’ün üst-tepe bölgelerinde başlamıştır (GTHB, 2010).

Yöre koşullarında bağ ve zeytin karışık yetiştirilmektedir. Üzümün gelir getirmemesi üzerine son yıllarda üzüm üreticileri bağlarını söküp zeytin ağacı dikmeye başlamışlardır. Bu durum, üreticilerin zeytin ağaçları ile bahçeyi kapladığı fakat ağaçların tam verimde olmadığı 10-15 yıla kadar geçen süre içerisinde araziden maksimum fayda sağlamaya yöneliktir. Yetiştiriciliği yaygın olarak yapılan zeytin çeşidi Gemlik tipidir ve çoğunlukla sofralık olarak değerlendirilmektedir. Sofralık olarak faydalanılmaya uygun olmayan zeytinlerle, ağaç altına dökülenler yağlık olarak değerlendirilmektedir. Yağlık olarak ekilen ağaçlar zamanla sofralık çeşitlere dönüştürülmüştür (Başaran ve Yılmaz, 2015).

Şarköy ilçesinde 2013 yılında 39 720 dekar alandan 11.148 ton, 2015 yılı itibariyle de 40.006 dekar alandan 14.085 ton zeytin elde edilmiştir. 2013 yılından itibaren ağaç sayısında bir değişim olmamıştır (839 000 ağaç).

6. ARAŞTIRMA BULGULARI

6.1. İşletmelere Ait Bilgiler

Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde 127 adet zeytin üreten işletmeye ait veriler Çizelge 6.1’de yer almaktadır. İncelenen işletmelerde toplam arazi 2.199 da, toplam parsel sayısı 572 ve üretilen zeytin miktarı 597.030 kg’dır. Üçüncü grupta yer alan işletmelerin toplam arazisi tüm işletmelerin toplam arazisinin %48’ine sahiptir ve toplam üretimin %36’sını gerçekleştirmiştir. Toplam parsel sayısı (572) içindeki payı %38; işletme başına ortalama parsel sayısı 10,9’dur. Tüm işletmeler için işletme başına ortalama parsel sayısı bu sayı 4,5’tir. Ortalama parsel sayısının fazla olmasının nedenleri arasında Şarköy’ün coğrafi yapısı, miras yoluyla arazilerde bölünmeler yaşanması, yazlık yer olmasından dolayı zeytin arazilerinin konutlara tahsisi yer alabilir.

Birinci tabaka toplam üretimin %42’sini, ikinci tabaka ise %22’sini gerçekleştirmiştir. Ortalama arazi büyüklüğü tüm işletmeler için 17,3 da; birinci tabaka için 8,4 da, ikinci tabaka için 18,9 ve üçüncü tabaka için 53,1 da’dır.

Çizelge 6.1. İşletmelerin Zeytin Alanına ve Üretimine Ait Bilgiler

	1.Tabaka	2.Tabaka	3.Tabaka	Tüm İşletmeler
Arazi Büyüklüğü (da)	1-13	13-33	33-92+	
Üretici Sayısı	84	23	20	127
Toplam Arazi (da)	702,7	435,1	1.061,6	2.199,3
Toplam Parsel Sayısı	248	107	217	572
Toplam Zeytin Üretimi (kg)	251.170	128.160	217.700	597.030
Ortalama Arazi Büyüklüğü (da)	8,4	18,9	53,1	17,3
İşletme Başına Ortalama Parsel Sayısı	3,0	4,7	10,9	4,5
Ortalama Parsel Büyüklüğü(da)	2,8	4,1	4,9	3,8
Ortalama Üretim (işletme başına)	2.990,1	5572,2	10.885,0	4.701,0
Ortalama Üretim (dekar başına)	357,4	294,6	205,1	271,5

Dekar başına ortalama üretim 271,5 kg iken işletme başına ortalama üretim 4701 kg’dır. Birinci tabakada yer alan işletmeler dekar başına ortalama 357,4 kg, ikinci tabakada yer alanlar 294,6 ve üçüncü tabakadakiler 205,1 kg zeytin üretmişlerdir.

6.1.1. Zeytin Yetiştiren Üreticilerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

İşletmelerde ortalama fert sayısı 3,4’tür. Tabakalar arasında bir farklılık göze çarpmamaktadır. Şarköy ilçesinde zeytin üreten işletmeler genellikle çekirdek aile yapısına sahiptirler(Çizelge 6.2).

Çizelge 6.2.İşletmelerde Ortalama Fert Sayısı

Tabakalar	İşletme Sayısı	Toplam Fert Sayısı	Ortalama Fert Sayısı
1	84	268	3,2
2	23	98	4,3
3	20	72	3,6
Toplam	127	438	3,4

Şarköy’de zeytincilikle uğraşan ailelerin cinsiyete ve yaşa göre dağılımı incelendiğinde; erkeklerin ortalama yaşı 45, kadınların ise 41’dir. Tabakalar açısından değerlendirildiğinde ise tabakalar arasında belirgin bir farklılık bulunmamaktadır. Zeytincilikle uğraşan fertler genellikle genç bireylerden oluşmaktadır.

Çizelge 6.3. Zeytincilikle Uğraşan Ailelerin Cinsiyete ve Yaşa Göre Dağılımı

Tabaka	Erkek	Kadın	Ortalama Yaş
1	46	42	44
2	43	39	41
3	42	40	41
Ort. Yaş	45	41	43

Ailedeki fertlerin eğitimi incelendiğinde (Çizelge 6.4) %59,8’i ilkokul, %16’sı ortaokul, %12,6’sı lise ve %7,3’ü üniversite mezunudur. Henüz okula gitmeyenlerin oranı ise %4,1’dir. Tabakalar bazında da durum benzerdir. Küçük aile işletmelerinden oluşan birinci tabakada ilkokul mezunlarının oranı (%65,7) diğer tabakalara oranla daha yüksektir. Şarköy’ün Tekirdağ’dan uzaklığı ve konumu bu ilçede eğitim hizmetlerine ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle tarımsal faaliyetle uğraşanlar için eğitim ikinci planda kalmış olabileceği düşünülmektedir.

Çizelge 6.4. İncelenen İşletmelerin Eğitim Durumları (%)

Eğitim Durumu	Tümü	1.Tabaka	2.Tabaka	3.Tabaka
Okul Öncesi	4,1	3,4	4,1	6,9
İlkokul	59,8	65,7	50,0	51,4
Ortaokul	16,0	11,2	14,3	15,3
Lise	12,6	12,3	25,5	16,7
Üniversite	7,3	7,1	6,1	9,7
Yüksek Lisans	0,2	0,4	-	-
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

Çizelge 6.5’de zeytin üreten işletme sahiplerinin ortalama 26,6 yıllık bir zeytincilik geçmişine sahip olduğu görülmektedir. Tabakalar bazında ise; birinci tabaka ortalama 27,3 yıl, ikinci tabaka 23,6 yıl ve üçüncü tabaka 29,1 yıldır. Üçüncü tabakada yer alan büyük işletme

sahipleri diğer iki tabakadan ve genel ortalamadan daha fazla yıl zeytincilik faaliyeti gerçekleştirmişlerdir.

Çizelge 6.5.Zeytincilik Faaliyet Yılı

Tabakalar	Ortalama Zeytincilik Faaliyet Süreleri (yıl)
1	27,3
2	23,6
3	29,1
Genel Ortalama	26,6

Zeytine uygulanan bakım işlemleri (sürüm, ilaçlama, gübreleme, budama) belli dönemlerde emek yoğun bir çalışma gerektirir. Sofralık olarak değerlendirildiğinde ise zeytin üretiminde daha fazla emek ve işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca tarla bitkileri gibi çok kısa zamanda hasat edilen bir ürün olmadığı için hasat maliyetleri daha yüksektir. Zeytinin olgunlaşma süresi (siyahlaşması) zamana yayılmaktadır ve bu durum hasat zamanının uzamasına neden olmaktadır. Zeytin için erkekler yılda ortalama 107 gün, kadınlar ise 62 gün çalışmaktadırlar. Kadınlar çoğunlukla zeytin hasadında ve zeytinlerin ayıklanmasında görev almaktadırlar. Tabakalar arasında 3. tabaka arazi büyüklüğüne oranla erkek işgücü kullanımı diğer tabakalara göre daha fazladır (152 gün) (Çizelge 6.6).

Çizelge 6.6. İşletmedeki Fertlerin Yıllık Çalışma Süresi Ortalamaları (gün)

Tabaka	Erkek	Kadın
1	95	52
2	106	80
3	152	59
Genel Ortalama	107	62

Şarköy'de faaliyet gösteren ve Marmarabirlik Zeytin Tarım Satış Kooperatifleri Birliği'ne bağlı S.S.987 Sayılı Mürefte Zeytin Tarım Satış Kooperatifi ilçede 12 ortaklık merkezine sahiptir. Ortaklık merkezleri; Mürefte, Hoşköy, Şarköy, Güzelköy, Gaziköy, Tepeköy, Çınarlı, Kirazlı, Yukarı Kalamış, Aşağı Kalamış, Eriklice, İğdebağlar merkezlerinden oluşmuştur ve bu merkezlere kayıtlı ortak sayısı 2.365 kişidir (Marmarabirlik, 2016). Ortaklık merkezleri ürün alım merkezi olarak faaliyet göstermektedir. Üreticiler ürünlerini en yakın kooperatif merkezine götürerek kooperatife teslim etmektedirler.

Zeytin üreticilerinin %90,6'sı Mürefte Zeytin Tarım Satış Kooperatifi ortağıdır. Üçüncü tabakada yer alan üreticilerin %95,0'i, ikinci tabakadakilerin %91,3'ü ve birinci tabakadakilerin %89,3'ü bu kooperatifin ortağıdır.

Kooperatif Şarköy’de sofralık ve yağlık zeytinde en büyük alıcıdır. Ortaklarının beyan ettikleri rekolte aracılığıyla alacağı ürün miktarını belirlemektedir.

İlçedeki köylerde (mahallelerde) tarımsal kalkınma kooperatifleri bulunmaktadır. Bu kooperatifler; Mursallı Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, İğdebağları Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Sulama kooperatifi Eriklice mahallesinde bulunan Eriklice sulama kooperatifi, Bu kooperatifte ortaklar zeytinlerini yağa dönüştürmektedirler.

Çizelge 6.7’de Üreticilerin %47,2’sinin ziraat odasına üye olduğu ve %23,6’sının tarım kredi kooperatif ortağı olduğu görülmektedir. Üreticiler zeytin dışındaki ürünleri için gerekli girdileri tarım kredi kooperatifinden sağlamaktadırlar. Desteklemelerden yararlanabilmek için de ziraat odasına kayıtlı olmak zorundadırlar.

Çizelge 6.7. Üreticilerin Üye/Ortak Oldukları Üretici Örgütlerine Katılım Oranları

Tabaka	1.Tabaka	2..Tabaka	3..Tabaka	Tümü
Çiftçi Sayısı	84,0	23,0	20,0	127,0
Tarım Kredi Kooperatifi (%)	22,6	17,4	35,0	23,6
Ziraat Odası (%)	44,0	52,2	55,0	47,2
Marmarabirlik* (%)	89,3	91,3	95,0	90,6
Tarımsal Kalkınma Koop.(%)	4,8	8,7	15,0	7,1
Sulama Kooperatifi (%)	-	4,3	5,0	1,6

*Marmarabirliğe bağlı S.S.987 Sayılı Mürefte Zeytin Tarım Satış Kooperatifi üreticiler tarafından Marmarabirlik olarak belirtilmiştir.

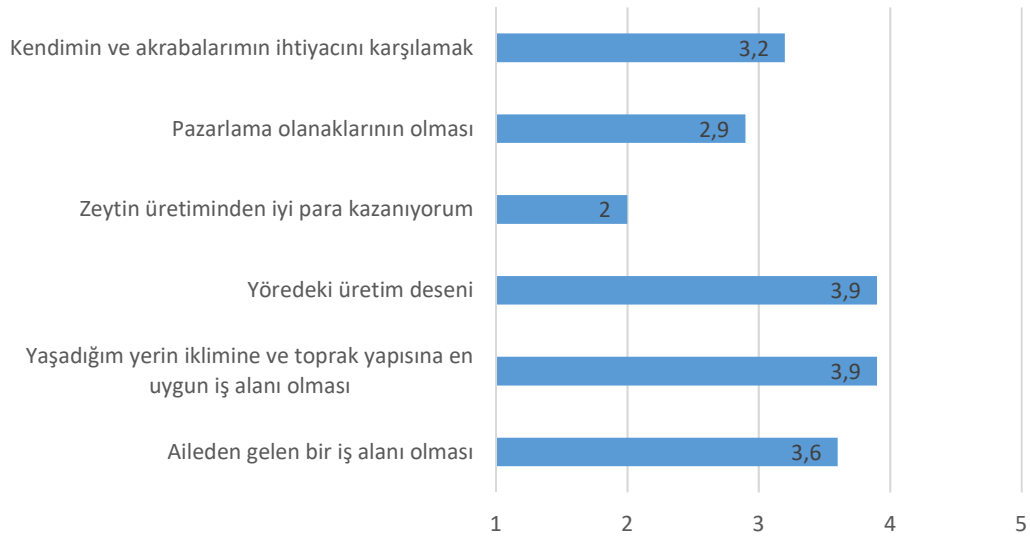
Şarköy ilçesinde üreticilerin üretim desenini %97,6’sı sofralık zeytin çeşidi (Gemlik, Trilye, Kıvırcık olarak belirtilen) %29,1’i yağlık zeytin (Beyaz yağlık ve gemlik olarak belirtilen) çeşidi oluşturmaktadır. Bağ alanlarında üzümle beraber zeytin yetiştiren üreticilerin oranı ise %46,5’tir (Çizelge 6.8). Bağcılık ve zeytin üreticiler açısından gelir getiren önemli iki üründür. Üretici zeytin meyve veren yaşa gelinceye kadar bağcılık faaliyetine devam etmekte üzümde gelir sağlamaktadır. Üzüm aynı zamanda Şarköy’ün iklimine, toprak yapısına uygun üreticiler için gelir getiren çok yönlü bir üründür (üzüm, asma yaprağı, üzüm suyu, pekmez, bulama, şarap). Bu nedenle üzümle zeytinin birlikte yer aldığı üretim deseni önemli bir orandadır.

Çizelge 6.8. Zeytincilik Faaliyetinde Üretim Deseni (%)

Tabaka	Üretici Sayısı	Sofralık	Yağlık	Üzüm*
1	84	96,4	26,2	44,0
2	23	100,0	21,7	69,6
3	20	100,0	50,0	30,0
Genel Toplam	127	97,6	29,1	46,5

*Zeytin ağaçları bağ ile birlikte

Üreticiler, yaşadıkları yerin iklimine ve toprak yapısına en uygun iş alanı olması, aileden gelen bir iş alanı olması ve yöredeki üretim deseni faktörlerine katıldıklarını belirtmişlerdir. Zeytin üretiminden iyi para kazanmadıklarını ifade etmişlerdir. Şarköy’de iklim koşulları (don, kuraklık), zeytin sineği ve hastalıklar sonucu yaşanan ürün kayıpları ya da üründe kalite kaybı geliri önemli ölçüde etkilemiştir. Dolayısıyla üreticiler zeytinden bekledikleri kazancı elde edemedikleri için iyi para kazanmadıklarını belirtmişlerdir. Pazarlama olanaklarının olması ve kendimin ve akrabalarımın ihtiyacını karşılamak faktörleri konusunda fikirlerinin olmadığını beyan etmişlerdir.

Şekil 6.1. Zeytin Üretim Faaliyetinde Etkili Olan Faktörler

* Faktörler 5’li Likert ölçeğine göre; 1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Fikrim yok, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum şeklindedir.

Çizelge 6.9. Zeytin Dışında Elde Edilen Gelirin Kaynağı (%)

Faaliyet	1.Tabaka	2.Tabaka	3.Tabaka	Tümü
Bağcılık	40,5	56,5	20,0	40,2
Emekli	40,5	39,1	15,0	36,2
Esnaf	4,8	0,0	20,0	6,3
Hayvancılık	3,6	13,0	10,0	6,3
Yevmiye	7,1	0,0	5,0	5,5
Tarımsal Ürün	6,0	4,3	5,0	5,5
İşçi	3,6	4,3	0,0	3,1
Memur	2,4	8,7	0,0	3,1

İşletme sahiplerinin %40,2’si bağcılık faaliyeti ile uğraşmakta, %36,2’si emekli, %6,3’ü esnaf, %6,3’ü hayvancılık yapmakta, %5,5’i yevmiye işi, %5,5’i tarımsal ürün (buğday, ayçiçeği, kavun, karpuz ve organik kiraz) yetiştirmekte, %3,1’i işçi ve %3,1’i de memur olarak

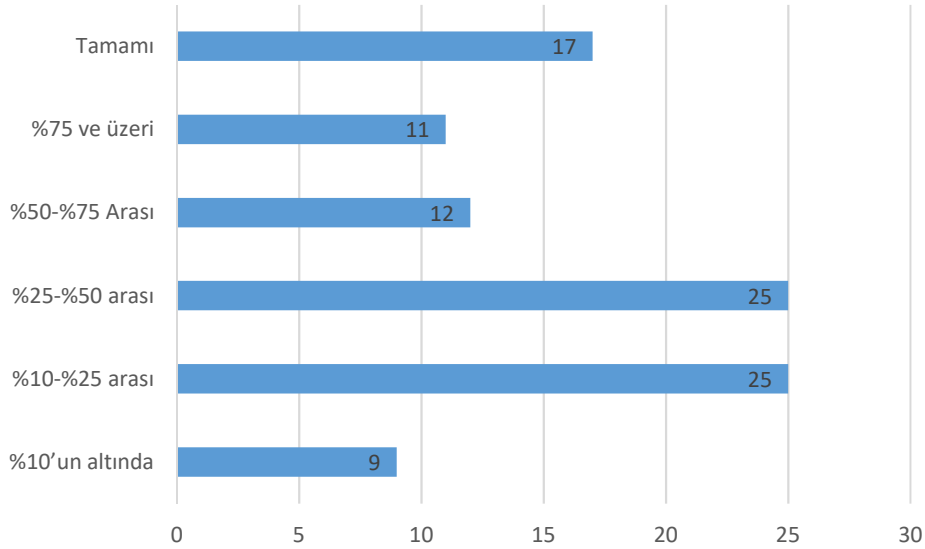

zeytin dışı gelir elde etmektedir (Çizelge 6.9). Birinci ve ikinci tabakadaki üreticilerin zeytin dışı gelir kaynağı arasında büyük oranda bağıcılık faaliyeti ve emeklilik yer almaktadır.

Üreticilerin %17'si yıllık gelirlerinin tamamını zeytinden elde ettiklerini belirtmişlerdir. %11'i gelirin %75 ve üzerini zeytinden elde ettiklerini; %12'si gelirlerinin %50-%75 arasının, %25'i gelirlerinin %25-%50'sinin zeytinden sağladıklarıdır. Elde ettikleri yıllık gelirin %50'den fazlasını zeytinden sağlayanların oranı birinci tabakada %36,0, ikinci tabakada %30,0 ve üçüncü tabakada %70'tir (Çizelge 6.10). Üçüncü tabakada yer alan işletmelerin zeytincilik konusunda uzmanlaşmaya doğru yöneldikleri söylenebilir.

Çizelge 6.10. Yıllık Gelir İçinde Zeytinden Elde Edilen Gelirin Payı (%)

Zeytin Gelirinin Toplam Gelire Oranı	1.Tabaka	2.Tabaka	3.Tabaka	Tümü
%10'un altında	12	9	-	9
%10-%25 arası	23	35	25	25
%25-%50 arası	30	26	5	25
%50-%75 Arası	10	26	5	12
%75 ve üzeri	11	4	20	11
%100'ü	15	-	45	17

Şekil 6.2. Yıllık Gelir İçinde Zeytinden Elde Edilen Gelirin Payı (%)

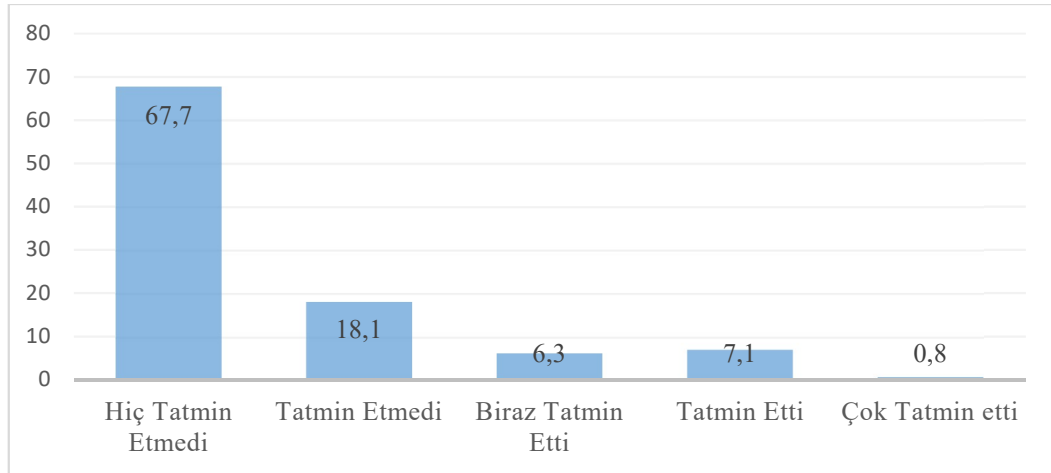
Mürefte zeytin kooperatif başkanı 2013 yılı zeytin alımlarında ortaklarından aldıkları rekolte beyanlarının %53,47 oranında gerçekleştiğini belirterek sezondaki zeytin sineği zararlısının verdiği zarar nedeniyle rekoltenin düşük olduğunu belirtmiştir (Anonim, 2016).

Zeytin sineği larva döneminde meyve etinde zarara neden olur. Larva gelişme süresince çekirdek etrafında galeriler açarak beslenir. Böylece meyvelerin çürüyerek dökülmesine, zeytinyağı miktarının azalmasına kısmen de yağda asitliğin düşmesine neden olmaktadır. Zarar oranı normal yıllarda %15-30, salgın yıllarında %60'a kadar ulaşabilmektedir (TBMM, 2008).

Çizelge 6.11. 2013 Yılında Zeytinden Elde Edilen Gelirin Tatmin Düzeyleri (%)

Tabaka	Hiç Tatmin Etmedi	Tatmin Etmedi	Biraz Tatmin Etti	Tatmin Etti	Çok Tatmin etti
1	67,9	20,2	4,8	6,0	1,2
2	78,3	8,7	8,7	4,3	-
3	55,0	20,0	10,0	15,0	-
Tümü	67,7	18,1	6,3	7,1	0,8

Zeytin sineğinin 2013 yılında verdiği zarar üründe kalite kayıpları meydana getirmiş, pazarlanan ürünün fiyatını etkilemiştir. Üreticilerin %67,7'si 2013 yılında zeytinden elde ettikleri gelirin hiç tatmin etmediğini, %18,1'i tatmin etmediğini; %6,3'ü biraz tatmin etti ve %7,1'i tatmin ettiğini belirtmişlerdir. % 0,8'i tatmin ettiğini belirtmiştir. Çok tatmin ettiğini düşünenler; zeytinliklerinin bakım işlerini ve özellikle ilaçlamayı zamanında ve yapanlardır. İkinci tabakada yer alan üreticilerin %78,3'ü, birinci tabakadakilerin 67,9'u ve üçüncü tabakadakilerin %55,0'i hiç tatmin olmadıklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 6.11).

Şekil 6.3. 2013 Yılı Gelir Tatmin Durumu (%)

Üreticilere zeytin sineği zararlısının zeytinlerde yarattığı zararın oranı sorulmuş; ortalama zararın %57,0 olduğu belirtilmiştir. Tabakalar arasında birinci tabakada bu oran %58,9 olmuştur. Küçük işletmeler maliyetlerini daha fazla artırmamak amacıyla ilaçlamaya ve ilaçlama sayısına dikkat etmemektedirler. Birinci tabakayı %55 ile üçüncü tabaka, %51,7 ile ikinci tabaka izlemiştir (Çizelge 6.12).

Çizelge 6.12. Zeytin Sineğinin 2013 Yılı İçin Verdiği Zarar (%)

Tabakalar	Zeytin Sineğinin Verdiği Zarar Oranı
1	58,9
2	51,7
3	55,0
Genel Ortalama	57,0

Üreticilerin %48'i desteklerden (gübre, mazot) yararlandığını belirtmişlerdir. Ancak bu üreticilerin %95,3'ü desteklerin yeterli olmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Birinci tabakada yer alan üreticilerin %44,0'ü, ikinci tabakada yer alanların %47,8'i ve üçüncü tabakada yer alanların %65,0'i desteklerden faydalandıklarını belirtmiştir. Üç tabakada yer alan üreticilerin tamamı destekleri çok büyük oranda (%95,0) yeterli görmemektedirler (Çizelge 6.13).

Bursa, Balıkesir ve Çanakkale illerinde zeytin ve zeytinyağı üreten işletmelere yönelik bir çalışmada da üreticilerin %86,4'ü verilen destekleri yeterli bulmadıklarını belirtmişlerdir (Başaran, 2011).

Çizelge 6.13. Zeytinle ilgili destek durumu

Tabaka	Üretici Sayısı	Destek Alanlar (%)	Verilen Desteklerin Yeterliliği (%)		
			Evet Yeterli	Hayır Yeterli Değil	Kısmen Yeterli
1	84	44,0	1,2	95,2	3,6
2	23	47,8	4,3	95,7	-
3	20	65,0	-	95,0	5,0
Tümü	127	48,0	1,6	95,3	3,1

Üreticilerin zeytin üretimi konusunda ilk akıllarına gelen soruna verdikleri cevaplar Çizelge 6.14'te gösterilmiştir. Buna göre üreticilerin %33,0'ü zeytin sineğini, %19,0'u girdi fiyatlarının yüksekliğini, %15,0'i gelirin azlığını ilk akıllarına gelen sorun olarak ifade etmişlerdir. İlaçların etkisizliği (%11,0), iklim koşulları (%8,0), sulamanın olmaması (%7,0) ve Marmarabirlik (%4,0) akla ilk gelen diğer sorunlardır. Üreticiler zeytinlerini yüksek maliyetle üretmelerine rağmen karşılığında elde ettikleri geliri yeterli bulmamaktadırlar.

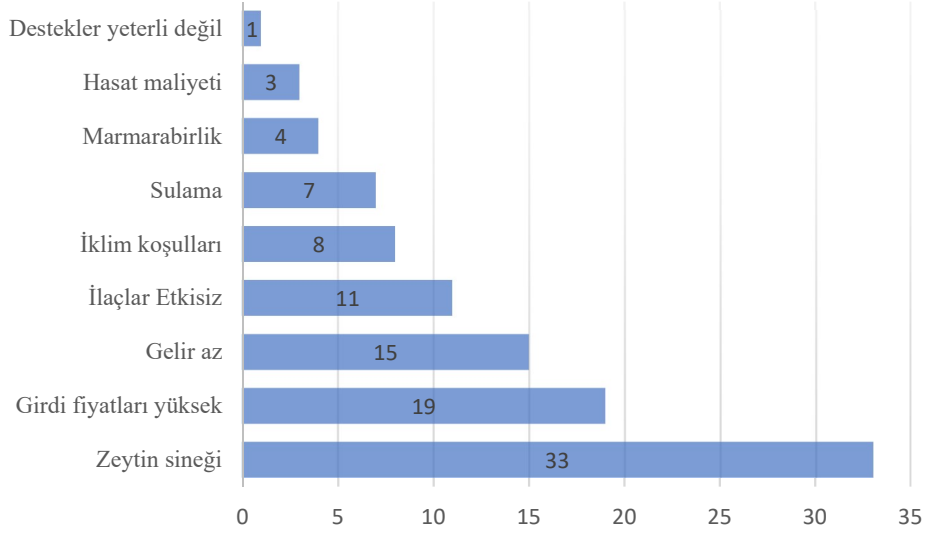
Çizelge 6.14. Zeytincilik konusunda ilk akla gelen sorun (%)

Tabaka	1.Tabaka	2.Tabaka	3.Tabaka	Tümü
Zeytin sineği	33	36	27	33
Girdi fiyatları yüksek	19	9	36	19
Gelir az	13	18	18	15
İlaçlar Etkisiz	16	-	-	11
İklim koşulları	9	9	-	8
Sulama	4	18	-	7
Marmarabirlik	3	5	9	4
Hasat maliyeti yüksek	1	5	9	3
Destekler yeterli değil	1	-	-	1

Zeytin sineği zararlısının yörede 2013 yılı için çok önemli bir sorun olduğu üreticiler tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca üreticiler zeytin sineğine karşı kullanılan ilaçların etkisinin yetersiz olduğunu beyan etmişlerdir. Özellikle bakımsız bırakılan zeytinliklerin de zeytin sineğinin daha fazla yayılmasına neden olduğunu belirtmişlerdir. Sulama da sorunlar arasında yer almaktadır. İlçede su sıkıntısı görölmektedir. Zeytin arazileri meyilli, kurak ve çok parçalı olduğu için sulama konusunda sorunlar bulunmaktadır. İklim koşulları zeytin üretimini dolayısıyla geliri etkilemektedir. 2010 yılında yaşanan don olayı yüksek kesimlerde ağaçların donmasına yol açmıştır. Ayrıca don olayı dışında çiçeklenme zamanı görülen aşırı yağışlar zeytinin tane oluşumunu engelleyerek verimin düşmesine neden olmaktadır. Marmarabirlik yörede önemli miktarda zeytin alımı yapan üretici örgütüdür. Ancak ortaklığın devamı için rekolte beyannamesine uyum zorunluluğu, alımlarda yaşanan kalibreden (büyüklük) kaynaklanan sorunlar (büyüklüğe göre değişen fiyat), üreticinin beklediği fiyatı alamaması, ürün ödemelerini vadeli yapması Marmarabirlik'i üretici gözünde sorun olarak yansıtmaktadır.

İlk akla gelen sorun tabakalar bazında incelendiğinde; zeytin sineğinde ikinci tabaka (%36,0) ve birinci tabaka (%33,0), girdi fiyatlarının yüksekliğinde üçüncü tabaka (%36,0), gelirin azlığında (%18,0) ikinci ve üçüncü tabaka, ilaçların etkisiz olmasında sadece birinci tabaka (%16,0) oran olarak fazladır. Sulamada ikinci tabaka (%18,0) ve iklim koşullarında (%9,0) birinci ve ikinci tabakada aynı oranlara sahiptir.

Başaran'ın çalışmasında üreticilere zeytincilik konusunda ilk akıllarına gelen sorun sorulmuş; % 32,6'sı yeterli gelir elde edemediklerini, %11,0'i pazarlama sıkıntısı yaşadıklarını ve % 9,0'u fiyatların düşük olduğu yönünde düşüncelerini ifade etmişlerdir. 2013 yılı zeytin sineği dolayısıyla ekstrem bir yıldır. Bu zararlı dışında girdi fiyatlarının yüksekliği, gelirin azlığı gibi ifadeler 2011 yılında yapılan çalışma ile benzerlik göstermektedir. Bu durum üreticilerin benzer sorunlarının hala devam ettiğini yönünde fikir vermektedir.

Şekil 6.4. Zeytin Üreticilerinin İlk Akla Gelen Sorunları

İşletmelerde üretilen zeytinin %65,7'si pazarlanmaktadır. Şarköy ilçesinde sofralık zeytinin en büyük alıcısı Mürefte Zeytin Tarım Satış Kooperatifidir. Ankete katılan işletme sahiplerinin % 90,6'sı kooperatif ortağıdır. Ortaklığın devamı için ortağın belirlediği rekolte miktarını kooperatife teslim etmesi gerekmektedir. Ayrıca üreticiler kooperatiften ürün bedellerini alabilmektedirler. Zeytin direkt satışın yanında zeytinyağına da dönüştürülmektedir (%30,9). Elek altı olarak adlandırılan zeytinler zeytinyağına dönüştürülerek (sıktırılarak) hem kendi sıvıyağ ihtiyaçları karşılanmakta, hem de tüketim fazlası pazarlarda (semt pazarı, yol kenarı, evden satış gibi) değerlendirilmektedir. Üreticiler zeytinin %3,4'ünü hane halkı tüketimi için ayırmaktadırlar (Çizelge 6.15).

Çizelge 6.15. Üretilen Zeytinin Değerlendirilmesi

Tabaka	Toplam Arazi (da)	Toplam Üretim (kg)	Pazarlanan Zeytin (%)	Zeytinyağına Dönüştürülen (%)	Hane Halkı Tüketimi (%)
1	702	251.170	62,7	32,8	4,5
2	435	128.160	70,1	27,5	2,4
3	1.062	217.700	66,5	30,6	2,8
Toplam	2.199	597.030	65,7	30,9	3,4

Salamura yapılan zeytinler de üreticiler tarafından küçük miktarlarda, ihtiyaç çerçevesinde satılabilmektedir ve yıl boyu zeytin üretici ve ailesinin ihtiyacını karşılamaktadır. Birinci tabakada yer alan işletme sahiplerinin zeytinyağına dönüştürme ve hane halkı tüketimi açısından diğer işletmelere göre daha fazla oranda pay ayırdıkları görülmektedir. Üreticiler rekolte dışında kalan miktarı yıl boyu az da olsa gelir elde amacıyla zeytinyağına sıktırarak ve salamura yaparak değerlendirdikleri için bu pay diğer işletmelere göre fazladır.

6.2. Zeytin Üretimine Ekonomik Analizi

6.2.1. Zeytin Üretiminde Tesis (Kuruluş) Masrafları

Zeytin yetiştiriciliğinde uygun toprak ve iklim koşulları önemlidir. Ilıman iklimden hoşlanan zeytin ağacı, kışın sıcaklığın sıfırın altında 7 derecenin altına düştüğü yerlerde dondan zarar görmeye başlamaktadır. Zeytin genellikle tınlı, killi tınlı bünyeye sahip, hafif kireçli, çakıllı ve besin maddelerince zengin toprakları sever. Yıllık yağışın en az 600 mm olduğu yerlerde sulanmadan yetişebilirse de yüksek verim ve kaliteli ürün alabilmek için özellikle yaz aylarında sulanması gerekir (Varol ve diğ., 2009).

Şarköy, yarı nemli iklim tipine girmektedir. Akdeniz iklim tipi ile Karadeniz iklim tipi arasında geçiş özelliği gösteren bir iklime sahiptir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır (GTHB, 2013).

Zeytin ağaçlarında iki farklı büyüme dönemi görülür. Gençlik kısırlığı dönemi ve verim çağı (yetişkin) dönemi vardır. Bakım koşullarına göre ve çeşide bağlı olmakla beraber, 5-8 yıl sonra verim çağına geçer (Gögüş ve diğ., 2009). İlçede zeytin üretiminde yedi yıllık tesis dönemini kapsayan bir üretim benimsenmektedir. Zeytin fidanının seçiminde adaptasyon yeteneği yüksek, sofralık ve yağlık olarak değerlendirilebilen, yörenin ekolojisine uyum sağlamış bir tip olan Gemlik tercih edilmektedir.

Şarköy'de zeytin üretim tesisinin kurulması aşamasında toprak işleme derin sürüm şeklinde yapılmaktadır. Ardından dikim yeri işaretleme ve zeytin fidanlarının dikimine geçilmektedir. Tesiste aşılı fidanlar kullanılmakta olup dikim ve fidan başına birim maliyet 15 TL olarak hesaplanmıştır. Şarköy ilçesinin ekolojisine uygun, her bölgeye kolayca adapte olabilen Gemlik tipi zeytin fidanı dekara 25 adet olmak üzere belirlenmiştir.

Zeytin üretiminin bir diğer önemli girdileri de kimyasal gübre ve tarımsal ilaçlardır. Tesisin ilk yılında ilaç kullanılmamaktadır. Bu girdilerin miktarları tesis dönemi boyunca çok değişmemekle birlikte ağaçların büyüdüğü dönemde ilaçlama giderlerinde artış görülmektedir.

Çizelge 6.16'dan da görüleceği gibi 1.yıl tesis masrafları 1.560,8 TL hesaplanmıştır. Şarköy ilçesinde zeytin bahçesinin dekara tesis masrafı 9.710,4 TL olarak bulunmuştur.

Çizelge 6.16. VII Yıllık Zeytin Üretim Tesisine İlişkin Masraf Unsurları

Masraf Unsurları	1. yıl	2. yıl	3. yıl	4. yıl	5. yıl	6. yıl	7. yıl
Toprak işleme (Sürüm, diskaro)	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Dikim ve fidan (yer işaretleme, harç ve herek bağlama, çukur açma)	375,00						
Can suyu ve sulama	150,00	150,00	150,00	150,00	150,00	150,00	150,00
Dip çapalama	25,00	25,00	25,00	25,00	25,00	25,00	25,00
Gübre ve gübreleme	65,00	65,00	65,00	65,00	65,00	65,00	65,00
İlaç ve ilaçlama	0,00	65,00	65,00	65,00	65,00	65,00	65,00
Budama	0,00	70,00	70,00	70,00	70,00	70,00	70,00
Çeşitli Masraflar (%5) (ara toplamın)	35,80	23,80	23,80	23,80	23,80	23,80	23,80
İşletme Masrafları Toplamı	750,80	498,80	498,80	498,80	498,80	498,80	498,80
Çıplak arazi değerinin faizi (%5)	750,00	750,00	750,00	750,00	750,00	750,00	750,00
Sermayenin Faiz karşılığı(%5)	37,50	24,90	24,90	24,90	24,90	24,90	24,90
Yönetim Masrafları (%3)	22,50	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00
Yatırım Bileşik Faizi (%5)	0,00	78,00	68,30	67,80	67,80	67,80	67,80
Sabit Masraflar Toplamı	810,10	867,90	858,20	857,70	857,70	857,70	857,70
Tesis Masrafları Yıllık Toplamı	1.560,80	1.366,70	1.357,00	1.356,50	1.356,50	1.356,50	1.356,50
Tesis Masrafları Genel Toplamı							9.710,40

6.2.2. Zeytin Üretim Maliyeti

Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde zeytin üreticilerinin üretim maliyet unsurları Çizelge 6.17 de gösterilmektedir. Çizelgede tüm işletmelere ait verilerle tabakalara ait veriler birlikte gösterilmektedir. Zeytin üretimi esnasında sürüm (diskaro çekme ve çapalamayı da içermektedir), gübreleme, ilaçlama, sulama, budama ve artıkların temizlenmesi masrafları gerçekleşmektedir. Gübre ve ilaç işçilik bedellerini de içermektedir. Tüm işletmeler için sürüm 59,30 TL/da, gübre 67,40 TL /da, ilaçlama 61,70 TL /da, budama 77,50 TL/da (*ilçede budama işi yapan üretici sayısının azlığından dolayı fiyatlar yüksek*) ve artık toplama 9,60 TL/da, sulama 4,80 TL/da'dır (*ilçede su sıkıntısı olmasından dolayı sulama yapan işletme sayısı az*). Bakım işlemleri sonrasında ürünün hasadı, hasat esnasında kullanılan yaygı bezi, hasat sonrasında zeytinin ayıklanması ve hem konuta hem alım yerine nakliyesi; diğer masraflardandır. Hasat, üretim esnasında yapılan masrafların %22,5'ini oluşturmaktadır. Hasat özellikle sofralık zeytin üretiminde önemli bir giderdir. Zeytinin hasat süresinin uzunluğu, elle toplanması beraberinde işçilik masraflarını artırmaktadır.

Vergi Usul Kanununa dayanarak Maliye Bakanlığı tarafından ilan edilen faydalı ömür listesine göre zeytinliklerin ekonomik ömrü 50 yıl (Amortisman oranı %2) olarak belirlenmiştir (Anonim, 2016). Tesisin amortisman bedeli bu oran üzerinden 194,20 TL olarak hesaplanmıştır.

Zeytin üretimi esnasında yapılan masraflar toplamı 464,10 TL'dir. Değişken masraflar toplamı birinci tabakada yer alan işletmeler için 688,38, ikinci tabaka için 524,48 ve üçüncü tabaka için 290,96 TL olarak hesaplanmıştır.

Sabit masraflar toplamı 1.443,62 TL ve zeytin üretimi için yapılan masraflar (değişken masraflar + sabit masraflar) toplamı 1.907,72 TL'dir.

Toplam masraflar birinci tabaka için 2.138,73 TL, ikinci tabaka için 1.969,91 TL ve üçüncü tabaka için 1.729,38 TL olarak hesaplanmıştır.

Dekara verim 271,5 kg ve 1 kg zeytinin satış fiyatı 1,70 TL/Kg olarak bulunmuştur. İşletmeler için Gayrisafi üretim değeri 461,55 TL'dir.

1. Tabaka için GSÜD: $357,40 \times 1,60 = 571,84$ TL
2. Tabaka için GSÜD: $294,60 \times 1,70 = 500,82$ TL
3. Tabaka için GSÜD: $205,10 \times 1,80 = 369,18$ TL olarak hesaplanmıştır.

Tüm işletmelerin brüt kârları incelendiğinde; brüt kar -2,55 TL'dir.

1. Tabaka için Brüt Kar: $571,84 - 688,38 = -116,54$ TL,
2. Tabaka için Brüt Kar: $500,82 - 524,48 = -23,66$ TL
3. Tabaka için Brüt Kar: $369,18 - 290,96 = 78,23$ TL olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 6.17. Zeytin Üretim Maliyeti (TL/da)

MALİYET UNSURLARI	1.Tabaka	2.Tabaka	3.Tabaka	Tümü
Toprak İşleme	96,70	83,70	24,50	59,30
Gübre ve Gübreleme	89,80	66,40	53,00	67,40
İlaç ve İlaçlama	99,10	64,10	35,90	61,70
Budama	100,30	64,30	67,80	77,50
Artık Toplama	18,70	11,90	2,70	9,60
Sulama	5,40	1,20	6,00	4,80
Sigorta	1,60	0,60	1,40	1,30
Hasat	174,20	110,30	56,20	104,60
Ayıklama	56,30	75,80	21,80	43,50
Yaygı Bezi	2,40	4,10	1,30	2,20
Nakliye	11,10	17,10	6,50	10,10
Masraflar Toplamı	655,60	499,50	277,10	442,00
Değişken masraflar faizi (%5)	32,78	24,98	13,86	22,10
Değişken Masraflar Toplamı	688,38	524,48	290,96	464,10
Genel İdare Giderleri (%3)	20,65	15,73	8,73	13,92
Çıplak Arazi Değeri Faizi(%5)	750,00	750,00	750,00	750,00
Tesis Sermayesi Faizi (%5)	485,50	485,50	485,50	485,50
Tesis Masrafları Amortismanı(%2)	194,20	194,20	194,20	194,20
Sabit Masraflar	1.450,35	1.445,43	1.438,43	1.443,62
Toplam Masraflar	2.138,73	1.969,91	1.729,38	1.907,72
Verim (kg/da)	357,40	294,60	205,10	271,50
Ortalama Zeytin Satış Fiyatı (TL/kg)	1,60	1,70	1,80	1,70
GSÜD	571,84	500,82	369,18	461,55
Brüt Kar	-116,54	-23,66	78,23	-2,55
Net Kar	-1.566,89	-1.469,09	-1.360,20	-1.446,17

2013 yılı zeytin sineğinin verdiği zarar yüzünden (verim ve kalite kaybı) üreticilerin gelirlerinde önemli düşümlere neden olmuştur. Üreticiler bu gelirden hiç tatmin olmadıklarını da belirtmişlerdir. Brüt kar sadece üçüncü tabakadaki işletmelerde pozitifdir. Bu işletmeler dekara 78,2 TL kar elde etmişlerdir.

İşletmelerin net karları incelendiğinde; dekara net kar -1.446,17'dir. İşletmeler 2013 yılı için zeytin üretiminden zarar etmişlerdir.

1. Tabaka için Net Kar: $571,84 - 2.138,73 = -1.566,89$
2. Tabaka için Net Kar: $500,82 - 1.969,91 = -1.469,09$
3. Tabaka için Net Kar: $369,18 - 1.729,38 = -1.360,20$ olarak hesaplanmıştır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye dünyada zeytinin üretimi, tüketimi ve ihracatı konusunda önemli ülkelerdendir. Zeytin sofralık ve yağlık olarak tüketilebilen, pirinası yakacak olarak kullanılabilen bir meyvedir. Tarıma ve tarıma dayalı sanayiye hammadde sağlamaktadır. İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri dışında her bölgede yetiştiriciliği yapılmaktadır ve dörtyüzbinden fazla aile geçimini zeytincilikten sağlamaktadır.

Ülkemizde kırkbir ilde zeytin yetiştiriciliği yapılmaktadır. Tekirdağ da zeytin yetiştiriciliğinin yapılabildiği illerdendir. İlin sahip olduğu arazinin %58,8'i işlenebilir arazidir. Bu arazi içinde tarla bitkileri oldukça önemli bir pay almaktadır (%95,0). Tarla bitkileri dışında bağ arazileri, meyvelikler ve zeytinlik araziler de yer almaktadır.

Şarköy ilçesi Tekirdağ'ın ekonomik anlamda zeytin yetiştirilebilen tek ilçesidir. İlçenin sahip olduğu mikro klima özelliği ilçede zeytin yetiştirilmesine olanak vermektedir. Şarköy'de zeytin yetiştiriciliğinin tarihi eskidir. Birçok zeytin ağacının geçmişte Şarköy'de yaşamış olan Rumlardan kaldığı bilinmektedir. O dönemde sahil bölgelerinde yer alan zeytinlikler üst bölgelere doğru yayılma göstermiştir. Geçmişte "beyaz yağlık" olarak tabir edilen yağlık çeşidi bugün sayıca çok az kalmıştır. İlde kırsal kalkınmayı sağlamak için Tarımsal Üretimi Geliştirme Projesi ve Sosyal yardımlaşma Fonu aracılığı ile Şarköy'de zeytin fidanları dağıtılmıştır. Dağıtılan fidanların gemlik çeşidi olması; bu çeşidin kolay adapte olması, yağlık ve sofralık olarak değerlendirilebilmesi bu çeşidin yaygınlaşmasına olanak tanımıştır. Var olan ağaçlar gemlik tipi zeytine dönüştürülmüştür. Ayrıca Tekel'in özelleştirilmesi sonrasında üzümde yaşanan sıkıntılar (fiyatların düşmesi, ödemelerde gecikmeler, Pazar bulamama gibi) sonrasında üreticiler bağlarını sökerek zeytin dikimine yönelmişlerdir. Üreticilerin bir kısmı bağ ve zeytinin aynı arazide bulunduğu bir üretim desenini tercih etmişlerdir.

İşlenen tarım alanı içinde zeytin alanının oranı 2003 yılında %0,38 iken 2014 yılında bu oran %1,07'ye yükselmiştir. Şarköy ilçesinde 2013 yılında 39 720 dekar alandan 11.148 ton, 2015 yılı itibariyle de 40.006 dekar alandan 14.085 ton zeytin elde edilmiştir. 2013 yılından itibaren ağaç sayısında bir değişim olmamıştır (839 000 ağaç).

Çalışmada 2013 yılında Şarköy'de zeytin üretimi yapan zeytinciler hakkında bilgi verilmiş; zeytin üretimi sırasında karşılaşılan maliyetler belirlenmiş ve ekonomik analiz yapılmıştır. İncelenen işletmelerde ortalama arazi büyüklüğü 17,3 da ve işletme başına düşen ortalama parsel sayısı 4,5'tir. Ortalama üretim 271,5 kg/da'dır.

İşletmeler genellikle çekirdek aile yapısına sahiptirler ve ortalama fert sayısı 3,4'tür. İşletmecilerin ortalama yaşı 43'tür. Zeytincilik faaliyeti genç bireyler tarafından

sürdürülmektedir. Ailedeki bireylerin %59,8'i ilkokul, %16,0'sı ortaokul ve %12,6'sı lise mezunudur. Hatay ilinde zeytin ve zeytinyağı sektörüne yönelik yapılan bir çalışmada da (Özgürsoy, 2006), işletmecilerin eğitim düzeyi zeytin üretimini ve verimini etkileyen önemli faktörler arasında yer almıştır.

Ortalama zeytincilik tecrübeleri 26,6 yıldır ve yıllık çalışma süresi erkeklerde 102 kadınlarda 62 gündür.

Üreticilerin %90,6 gibi büyük bir oranı Mürefte Zeytin Tarım Satış Kooperatifi'ne (Marmarabirlik) ortaklardır. Marmarabirlik Şarköy'de en büyük zeytin alıcısıdır. Ortaklar ürünlerinin beyan ettikleri kısmını kooperatife teslim ederek Pazar sorunlarını önemli ölçüde ortadan kaldırmaktadırlar. Ancak ürün fiyatları üreticiler tarafından düşük bulunmaktadır. Marmarabirlik'in tek alıcı olması üreticiler için hem avantaj hem de dezavantaj olarak görülmektedir. Avantaj olarak; üretici ürünü topladığı gibi kooperatife teslim edebilmektedir. Dezavantaj olarak ise başka alıcı olmadığı için üreticiler birliğin belirlediği fiyatı kabul etmek zorundadırlar.

Zeytin üreticilerinin zeytin dışında gelir kaynakları bulunmaktadır. Bunlar; bağcılık, emekli aylığı, esnaflık, hayvancılık gibi. Elde edilen yıllık gelir içinde zeytinciliğin payı %50'den fazla olan işletmelerin oranı %40,0'tır.

Araştırılan yıl için (2013) zeytincilikten elde ettikleri gelir üreticileri tatmin etmemiştir. Zeytin sineğinin verdiği zarar sonrasında üründe verim ve kalite kayıpları meydana gelmiş, dolayısıyla elde edilen geliri olumsuz etkilemiştir. Üreticilerin ilk akıllarına gelen sorun %33,0 ile zeytin sineği olmuştur. Onu girdi fiyatlarının yüksekliği ve gelirin yetersiz oluşu izlemiştir.

Zeytin üretiminde karşılaşılan maliyetleri belirlemede zeytin bahçesi tesis kuruluş masrafları da dikkate alınmıştır. Yedi yıllık bir tesis süreci dikkate alınmıştır. Toplam tesis masrafı 9.710,40 TL/da olarak hesaplanmıştır. Zeytin bahçesinin ekonomik ömrü 50 yıl olarak alınmıştır.

Zeytin üretiminde masraf unsurları içerisinde değişken masraflar arasında toprak işleme, bakım işlemleri (ilaç ve ilaçlama, gübre ve gübreleme, budama), hasat ve sigorta gibi masraflar yer almaktadır. Sabit masraflar ise genel idare giderleri, tesis sermayesi faizi amortisman ve çıplak arazi değeri faizinden oluşmaktadır.

İncelenen tüm işletmeler için toplam masraf tutarı 1907,72 TL/da'dır. Bu masraflar içinde değişken masrafların oranı %24,3'tür. Değişken masraflar içinde hasatın payı %22,5'tir. Gayrisafi üretim değeri 461,55 TL/da'dır. Dekara brüt kar -2,55 TL ve net kar -1446,17 TL olarak hesaplanmıştır. İşletmeler 2013 yılı için zeytin üretiminden zarar etmişlerdir.

Tabakalar bazında değerlendirildiğinde; birinci tabakada yer alan işletmelerde toplam masraflar 2138,73 ve değişken masrafların payı %32,2; ikinci tabakada yer alan işletmelerde toplam masraflar 1969,91 ve değişken masrafların oranı %26,6 ve üçüncü tabakada toplam masraflar 1729,38 ve değişken masrafların oranı %16,8 olarak hesaplanmıştır. İşletme ölçeği arttıkça değişken masrafların oranı azalmaktadır.

Zeytin üretiminde en önemli masraf unsuru olan hasatın değişken masraflar içindeki oranı da işletme ölçeği arttıkça azalmaktadır. Birinci tabakada hasatın oranı %25,3, ikinci tabakada %21,0 ve üçüncü tabakada %19,3 olarak bulunmuştur.

Brüt kar birinci tabakada -116,54, ikinci tabakada -23,66 ve üçüncü tabakada 78,23 TL'dir. Net kar ise birinci tabakada -1566,89, ikinci tabakada -1469,09, üçüncü tabakada -1360,20 olarak hesaplanmıştır. 2013 yılı zeytin sineği zararlısından dolayı extrem bir yıl olmuştur. Üreticiler zeytincilik faaliyetinden zarar etmişlerdir. Gelirden tatmin olmadıklarını da ifade etmişlerdir.

Artukoğlu ve diğ. (2012) yapmış olduğu benzer çalışmada da özellikle hasat maliyetlerinin yüksekliği ana sorunlardan biri olarak tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca zeytin üretiminde net kar negatif olarak hesaplanmıştır.

Zeytincilik faaliyetinde satışların yanında hane halkı tüketimi için ayrılan zeytin ve zeytinyağı bulunmaktadır. Üreticiler tüketimlerinin birkaç kat fazlası zeytini salamura yaparak ya da zeytinyağı olarak muhafaza etmektedirler. Zeytin olgunlaşana kadar zeytinyağını semt pazarlarında ya da Şarköy'e gelen yazlıkçılara satarak gelir sağlamaktadırlar. Zeytin olgunlaştığında zeytini de pazarlayarak küçük ama yıla yayılan gelir elde etmektedirler.

Unakıtan ve diğ. yapmış oldukları çalışmada Tekirdağ'da tüketicilerin %69.2'sinin zeytinyağını marketten, %22.7'sinin direkt üreticiden satın aldıklarını tespit etmişlerdir. Tekirdağ'ın Şarköy ilçesinde zeytin üretimi yapıldığı için bu ilçe vasıtasıyla zeytinyağı direkt üreticiden de sağlanabilmektedir.

Şarköy'de zeytin üreticileri 2010 yılında yaşadıkları don olayı ve 2013 yılında zeytin sineği zararlısı nedeniyle gelir kaybına uğramışlardır. Ancak buna rağmen zeytin üretimine devam etmektedirler. Zeytin uzun ömürlü bir bitkidir. Kıraç koşullarda bile ürün vermektedir. İlçede zeytin konusunda çalışan bir kooperatifin bulunması üreticileri ürünlerini pazarlama konusunda kolaylık sağlamaktadır. Kırsal alandan göçün önlenmesinde üretimin devamlılığı ve getirisi önemlidir.

Sulama ülkemizdeki diğer zeytinliklerde olduğu gibi Şarköy'de de bir sorun olarak görülmektedir. İlçede yeterli su kaynakları bulunmadığı için su sıkıntısı yaşanmaktadır.

Verimlilik için sulama gereklidir. Sulamayı etkin ve su tasarrufuna riayet ederek yapmak için sulama sistemi bu koşullara uygun olarak kurulmalıdır. Sulama toprak altında veya kök bölgesine yapılmalıdır. Böylece yüzeydeki buharlaşma ve yüzey otlarının artması önlenir. Ya da damlama sulama yapılmalıdır (Arpacı ve Dinler, 2009) .

Küçük ölçekli zeytin arazisi olan işletme sahipleri için girdi maliyetleri daha yüksektir. Arazisi birbirine bitişik ya da çok yakın farklı arazi sahipleri bir araya gelerek ilaçlama, gübreleme, sulama ve budama ve hasat gibi giderleri ortaklaşa yaparak girdi maliyetlerini azaltabilirler. Üreticiler bir proje çerçevesinde bir araya getirilebilir. Yapılacak eğitimlerle sağlanabilecek yararlar ortaya konabilir. Bu sayede tek tip kaliteli ürünler elde edilebilir. Ürün fiyatı artacağı için üreticilerin geliri de artar.

Yaşlı ağaçlara gençleştirme budaması yapılarak verimli hale dönüşmeleri sağlanabilir. Bu süreçte kaybedilecek gelir sağlanacak faizsiz kredilerle ya da desteklerle karşılanabilir.

Zeytine verilen mevcut destekler üreticiler tarafından yeterli görülmemektedir. Zeytinyağına verilen destek sofralık zeytine de verilmelidir.

Zeytin sineği zararlısı için uyarılar zamanında verilmeli ve bütün üreticilerin ilaçlamayı zamanında yapmaları sağlanmalıdır. Bakımsız ve hastalık barındıran zeytinlikler diğer üreticilerin de zeytinlerine zarar verebilmektedir.

Zeytinliklerde hastalık ve zararlılara karşı yapılan ilaçlı müdahaleler yetersiz ve/veya tekniğine uygun yapılmamaktadır. Zeytin sineği, zeytine büyük oranda zarar veren, gerek verim gerekse zeytin ve zeytinyağının kalitesini düşüren ve toplu mücadele gerektiren en önemli zararlıdır. Bu amaçla kurulan “Zeytin Hastalık ve Zararlılarıyla Mücadele” eden birliklerin kamu tarafından gerekli araç, gereç, eleman ve finans kaynakları ile teçhiz edilmeleri sağlanmalıdır (Özkaya ve diğ., 2010).

Hasatta makineleşmeye gidilerek işçilik maliyetinde azalma yaratılabilir. Makine bedeli yüksek ise iki ya da üç üretici bir araya gelerek makine alabilir. Dolayısıyla önemli bir masraf unsuru olan hasat maliyeti düşürülebilir.

Yöreye has bir çeşit olan ve geçmişte beyaz yağlık olarak bilinen zeytin Şarköy’de en iyi verimin alındığı yerlerde yaygınlaştırılmalı; farklı aroması olan zeytinyağı olarak değerlendirilmelidir.

Zeytincilik faaliyeti kırsal turizmi canlandırmada bir araç olarak kullanılabilir. Belediyenin ya da şahsın belirleyeceği alandaki zeytinlikler belediye aracılığıyla ya da şahıslar aracılığı ile yıl boyu tüm bakım işlemleri yapılarak hasada hazır hale getirilebilir. Acentelerle anlaşarak ya da yazın Şarköy’e gelenlere afişlerle duyuru yaparak gününbirlik turlar

düzenlenebilir. Bu şekilde hem hasat işlemi gerçekleştirilebilir, hem gelir sağlanabilir hem de bu yolla diğer üreticilerin de ürünleri pazarlanabilir.

Bu tür faaliyetlere üreticilerin katılımını sağlamak için eğitim faaliyetleri düzenlenebilir. Eğitim faaliyetleri zeytin üretimi için de yapılabilir. Katılımı sağlamak için üreticilere somut verilerin bulunduğu görseller kullanılabilir.

Üreticilerin zeytin üretimi (ilaçlama miktarı ve sayısı, doğru zamanda yapılması, toprak analizi yaptırarak ihtiyaç duyulan miktarda gübreleme, budama gibi), zeytinin ve zeytinyağının doğru muhafazası ve pazarlanması konularında eğitim faaliyetleri, bahçe günleri düzenlenebilir.

Miras Hukukunda yapılan düzenlemelere rağmen zeytinlik arazilerin parçalanması, imara açılması, zeytinliklerin yakınındaki arazilerin maden şirketlerinin kullanımına verilmesi büyük çabalarla geliştirmeye çalışılan zeytincilik sektörü için geri dönülemez etkileri olan adımlardır. Yapılan hatalardan bir an önce geri dönülmesi gerekmektedir.

8. KAYNAKLAR

- Açıl, A.F. ve Demirci R. 1984. Tarım Ekonomisi Dersleri, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları: 880, Ankara
- Anonim, 2016. (<http://www.beyazgazete.com/haber/2014/1/4/sarkoy-de-zeytin-alimi-sona-erdi-2080555.html>, E.T:Kasım 2014.
- Anonim, 2016. Maliye Bakanlığı Amortisman Listesi, <http://www.alomaliye.com/wp-content/uploads/2015/08/amortisman-listesi-faydali-omur-listesi-ve-oranlari.pdf>, 2016.
- Arpacı, T., Dinler, Ç., 2009. Zeytin Üretiminde Maliyet Unsurları Maliyet Düşürme ve Kalite İyileştirme Yöntemleri, Tarım 2015 Zeytin ve Zeytinyağı Sempozyumu, 29 Mayıs 2009, yaşar Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Artukoğlu, M.M. Olgun, F.A. ve Adanacioğlu, H., 2012. An Economic Analysis of Organic and Conventional Olive Production: Case of Turkey, Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg., 2012, 49 (3): 243-247 ISSN 1018 – 8851.
- Başaran, B., 2011. Zeytin ve Zeytinyağı Üreten Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları ve Bu Sorunların Çözümüne Yönelik Alternatif Öneriler, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Tekirdağ.
- Başaran, B., ve Yılmaz, F., 2015. Tekirdağ İli Şarköy İlçesinde Zeytin ve Zeytinyağı, YABİTED II. Bitkisel Yağ Kongresi, 07-09 Mayıs 2015/ Tekirdağ, s.163.
- Cochran, W. C , 1963. Sampling Techniques, John Wiley & Sons, 2nd edition.
- EİB, 2013. Ege Zeytin ve Zeytinyağı İhracatçıları Birliği 2013/2013 Sezonu Çalışma Raporu, 2013.
- EİB, 2015. Ege İhracatçı Birlikleri, Ege Zeytin Ve Zeytinyağı İhracatçıları Birliği, 2015-2016 Dönemi Çalışma Raporu.
- Göğüş, F., Özkaya, M.T. ve Ötleş, S., 2009. Zeytinyağı, Eflatun Yayınevi, Ankara, s.5.
- Gökhan Unakıtan, G., Başaran, B. Ve Yılmaz, F., 2012. Tekirdağ İlinde Zeytinyağı Tüketim Tercihlerinin Analizi, 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 5-7 Eylül 2012, Konya
- GTB, 2016. T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2015 Yılı Zeytin ve Zeytinyağı Raporu, Şubat 2016.
- GTHB, 2010. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Şarköy İlçe Müdürlüğü, Şarköy Zeytincilik Raporu, 2 Aralık 2010, Şarköy.
- GTHB, 2013. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tekirdağ İl Müdürlüğü, 2013 Yılı Tarım Raporu.
- GTHB, 2014. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tekirdağ İl Müdürlüğü, Tekirdağ Tarım Raporu 2014.

- Güngör, H., Güngör, G., 2000. Tekirdağ İli Şarköy İlçesinde Uygulanan “Tarımsal Üretimi Geliştirme Projesi”nin Yöre Zeytinciliğine Olan Etkileri, Türkiye 1. Zeytincilik Sempozyumu Bildirileri: 70-76. 6-9 Haziran 2000. Bursa.
- İnan, İ.H., 2006, Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği, Güncelleştirilmiş 8. Baskı, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul.
- Kıral, T., Kasnakoglu, H. Tatlıdil, F.F., Fidan, H., Gündoğmuş, E. 1999. Tarımsal Ürünler İçin Maliyet Hesaplama Metodolojisi ve Veri Tabanı Rehberi, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayın No: 37, Ankara
- Marmarabirlik, 2016. (<http://www.marmarabirlik.com.tr/murefte/murefte-tarihce.html>, Marmarabirlik Zeytin Tarım Satış Kooperatifleri Birliği, E.T:Eylül 2016).
- Özgürsoy, S., 2006. “Hatay İlinde Zeytin ve Zeytinyağı Sektörünün Ekonomik Analizi”, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Adana.
- Özışık, S. ve Öztürk, F., 2010. Dünya’da ve Türkiye’de Zeytin ve Zeytinyağı Sektöründe Durum Değerlendirilmesi; Türkiye’de Sektörün Güçlü ve Zayıf Yönleri ile Gelişme Fırsatları ve Gelişmeyi Sınırlayabilecek Faktörler, Tarım 2015 Zeytin ve Zeytinyağı Sempozyumu, 29 Mayıs 2009, Bildiriler Kitabı, Yaşar Üniversitesi yayınları, İzmir 2010.
- Özkaya, M.T., Tunalioglu, R., Eken, Ş., Ulaş, M., Tan, M., Adanacı, A., İnan, N., Tibet, Ü., 2010. Türkiye’de Zeytinciliğin Sorunları ve Çözüm Önerileri”, Türkiye Ziraat Mühendisliği VII Teknik Kongresi, Bildiriler Kitabı 1, 11-15 Ocak 2010, s.522, Ankara.
- Şarköy Belediyesi, İnternet Sitesi, <http://www.sarkoy.bel.tr/sarkoy-genel-cografya> .
- Tanrıvermiş, H. 2000. Orta Sakarya Havzasında Domates Üretiminde Tarımsal İlaç Kullanımının Ekonomik Analizi, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayın No. 42, Ankara.
- TBMM, 2008. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zeytin ve Zeytinyağı İle Diğer Bitkisel Yağların Üretiminde Ve Ticaretinde Yaşanan Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, Temmuz 2008.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK), 2016. www.tuik.gov.tr.
- UZK, 2016 <http://www.internationaloliveoil.org/>, Uluslararası Zeytin Konseyi
- Varol, N., Erten, L., ve Turanlı, T., 2009. T.C. tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü, Televizyon Yoluyla Yaygın Çiftçi Eğitim Projesi, “Zeytin”, Yayın no:52, s.84.